

Linjeret
ÅRSRAPPORT
for udsatteområdet

- kladden til en ny forståelse -

Landsforeningen af VæreSteder & SVID

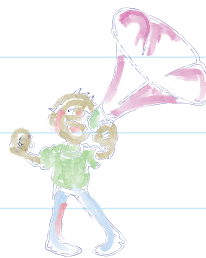
2011

Linjeret
ÅRSRAPPORT 2011
for udsatteområdet

- kladden til en ny forståelse -

Landsforeningen af VæreSteder & SVID

Kladde til en ny forståelse

Den sociale indsats for samfundets allersvageste, det vi kalder udsatteområdet, har i alt for mange år været præget af anekdotisk evidens, mere eller mindre velunderbyggede antagelser, myter og vandrehistorier. Manglen på dokumentation af effekt, cost benefit-analyser og undervurderingen af betydningen af faglighed har ført til, at elendighedsfokusset er blevet fremherskende, da elendigheden er synlig i modsætning til succeserne. Men det er ikke kun tal, der mangler. Vi har masser af tal fra den ene og den anden styrelse, forskningsinstitution, politiet osv. Det, der mangler, er et solidt fagligt fundament for at skabe sammenhæng og retning i indsatsen.

Landsforeningen af Væresteder og Sammenslutningen af Værestedsbrugere I Danmark vil med denne første årsrapport og særligt med verdens første holdningsundersøgelse blandt socialt udsatte forsøge at vise en ny vej.

Titlen: ~~Kladde til en ny forståelse~~ skal minde os alle sammen om, at bogstaver og tal aldrig kan give et helt reelt eller aktuelt billede af virkeligheden. Vores fælles forståelse af det sociale område og alle vores forslag til løsninger og forbedringer er altid et skridt bagefter. Det gælder også denne årsrapport, som altså aldrig kan blive andet end en kladde og et ufuldkomment arbejdsredskab.

Kladde=det foreløbige eller første udkast til noget skriftligt

Socialt udsatte er mennesker, som har mere end ét svært socialt problem. At have problemer som misbrug, psykisk sygdom, hjemløshed, fattigdom og prostitution er hver for sig ikke automatisk ensbetydende med at være socialt udsat. Der er i Danmark et stigende antal mennesker, som falder under forskellige kombinationer af ovennævnte betegnelser og derved under begrebet "socialt udsat". Øget specialisering på socialområdet har betydet, at vi har relativt veludviklede hjælpesystemer og organisationer i forhold til de enkeltstående problemer. Spørgsmålet i 2011 er, hvor gode vi er til at hjælpe de mennesker, som har flere svære sociale problemer på én gang?

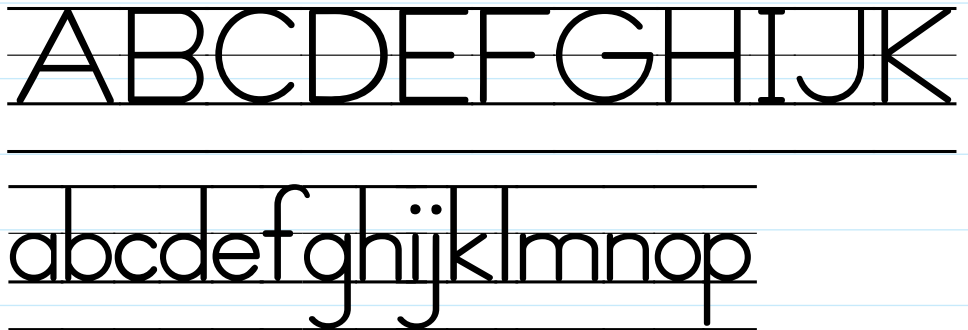
På værestederne møder vi netop de socialt udsatte, som må kæmpe for at få den rette hjælp, fordi systemerne og fagligheden i forskellige dele af systemet er tilpasset "den rene diagnose" og ikke den psykisk syge misbruger, eller den somatisk syge hjemløse med et alkoholmisbrug.

Vejen mod et tilfredsstillende hjælpesystem kan synes uoverskuelig lang, når man kigger bredt rundt i det sociale område; voldsomme udsving i antallet af narkotikarelaterede dødsfald i bestemte år og byer betragtes uden videre som statistiske tilfældigheder. Placeringen af gældsrådgivninger sker fuldstændig uden hensyntagen til, hvor i landet gældsproblemerne er størst. Vi ser en drastisk afvikling i antallet af døgnbehandlingspladser, en faldende succesrate i behandlingen, tomheden i behandlingsgarantien, eksplosionen i antallet af psykiatriske diagnoser, planløsheden og manglen på sammenhæng og visioner på det politiske niveau. For ikke at nævne direkte modstridende initiativer som for eksempel Det Fælles Ansvar I og II og Kampen mod Narko I og II.

Holdningsundersøgelsen blandt 720 socialt udsatte værestedsbrugere fra hele Danmark er en direkte temperaturmåling på brugerne oplevelse af den hjælp, de får, deres samfundssind og udviklingen i deres muligheder for gennem små skridt at skabe sig en bedre, sundere og mere menneskelig tilværelse. Undersøgelsen vil fra år til år kunne kortlægge forskelle i kommunernes tilbud og forandringer i de socialt udsattes livsførelse og holdninger.

God læselyst og husk: Dette er kun en kladde og vil aldrig være andet end et øjebliksbillede af virkeligheden.

Cliff Kaltoft
Sekretariatschef i LVS og SVID

Årsrapport 2011 for udsatteområdet

Udgiver: Landsforeningen af VæreSteder
Bødkervej 7a, 2. tv.
7000 Fredericia
Tlf 7592 4000
www.vaeresteder.dk

Oplag: 2000

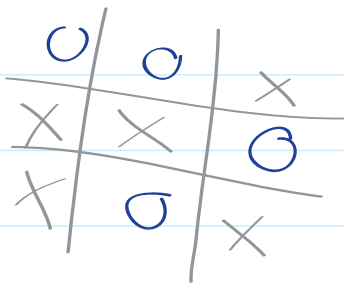
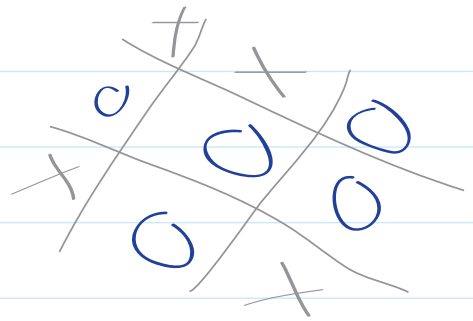
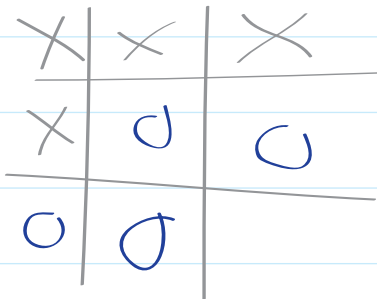
Redaktion og tekst:
Cliff Kaltoft, sekretariatschef, ansvarshavende
Ulrik Korff, konsulent LVS
Marianne Petersen, konsulent LVS
Amir Samkani, konsulent SVID
Niels Rasmussen, konsulent, cand.polit.
Holdningsundersøgelsen og årsrapporten er udført i samarbejde med
Steen Svendsen og Søren Steen Olsen, Public Futures

Layout: Hanne Bennike, HR-Offset
Illustrationer: Asger Korff
Tryk: HR-Offset, Vejle

ISSN: 2245-1145

INDHOLDSFORTEGNELSE

Forord	2
Værestedsbrugernes dagsorden	7
<i>Syv vinkler fra holdningsundersøgelsen</i>	
Hvad er bedre, og hvad er værre end tidligere?	14
<i>Interview med Lilian Singh</i>	
Hvordan gik det med ...?	17
<i>Stofmisbrug, behandling, narkodødsfald, tvangsudsættelser og fattigdom</i>	
Finansieringen af udsatteområdet	24
<i>Satspuljens rolle på godt og ondt</i>	
Holdningsundersøgelsen	27
Misligholdt gæld	48
<i>Et velholdt problem</i>	
Udsatteråd	54
<i>Brugerorganiseringernes lokale repræsentation</i>	
Forandring gennem idræt	57
<i>5 år med IDVI</i>	
10 års socialpolitik	61
<i>Interview med Preben Brandt og Cliff Kaltoft</i>	
Socialpolitik dæmmer op for problemerne	67
<i>Social innovation bringer os videre</i>	

VÆRESTEDSBRUGERNES DAGSORDEN

Det er sjældent socialt udsatte mennesker, der præger den politiske og mediemæssige dagsorden i Danmark, og når det sker, er det endnu sjældnere på deres egne betingelser.

SVID og Landsforeningen af VæreSteder er nogle af dem, der mest konsekvent arbejder for, at udsatte kan blive bedre hørt. Denne nye holdningsundersøgelse blandt værestedsbrugere tegner et i sig selv unikt og interessant portræt af gruppen, men tegner også nogle omrids til værestedsbrugernes egen dagsorden, dvs. budskaber, der retter sig mere eller mindre direkte mod såvel socialpolitikken som mod samfundet generelt.

Her præsenteres nogle hovedresultater fra denne første holdningsundersøgelse blandt værestedsbrugere, som er gennemført i sommeren 2011.

Socialt udsatte har et hårdt og ofte trist liv. De er markant mindre lykkelige i tilværelsen. Deres problemer handler om økonomi og helbred, om sygdom, smerter, afhængighed og mindreværdsfølelse. De har meget ringe tillid til andre mennesker. Det er nogle af de mindre opmuntrende resultater af den første holdningsundersøgelse blandt værestedsbrugere nogensinde.

Der er også mere positive resultater, som nuancerer portrættet. Værestedsbrugere har faktisk en ganske høj grad af deltagelse i samfundet. De stemmer, når der valg. De har venner andre steder end på værestederne. De er på Facebook. Og mange regner med, at deres behov for støtte fra det offentlige vil være mindre til næste år.

Men der er meget mere i undersøgelsen. Den tegner nemlig også nogle omrids af, hvad man kunne kalde socialt udsattes egen dagsorden, og det er vigtigt. For der er brug for, at oplevelser og erfaringer fra bunden af samfundet får en stemme i den samfundsmæssige debat.

Her trækker vi syv vinkler frem fra den samlede undersøgelse.

1. Socialt udsatte tager ansvar

Værestedsbrugere hører ikke til de mest lykkelige grupper i samfundet, og de slås med mange og svære problemer i deres hverdag. Alligevel opfatter de ikke sig selv som viljeløse ofre. Næsten tre fjerdedele mener, at de selv har meget stor eller ret stor indflydelse på, hvordan det går dem.

Hvor stor indflydelse har du selv på, hvordan det går dig?		Response Procent
Meget stor indflydelse		44,5%
Ret stor indflydelse		28,4%
Nogenlunde indflydelse		15,4%
Lille indflydelse		7,3%
Ingen indflydelse		2,3%
Ved ikke		2,1%

Med andre ord vil man ikke fraskrive sig ansvar og indflydelse på sin egen situation. I forlængelse heraf peger næsten en tredjedel på "mig selv" som deres største problem. Det er en svær erkendelse, når man lever et svært liv.

Det er også tankevækkende, at kun et mindretal (33%) vil betegne sig selv som "socialt udsat". Når så få identificerer sig med en almindeligt anvendt betegnelse for gruppen, kan der være grund til at overveje begrebet. Et begreb, der signalerer sårbarhed og passivitet – lige som i øvrigt et andet udbredt begreb fra den politiske debats ordbog, nemlig "de svage i samfundet". Der er måske behov for en ny sprogbrug omkring socialt udsathed og et nyt begreb for socialt udsatte mennesker, der gerne tager ansvar for eget liv.

2. At være socialt udsat er ikke et valg

At man har indflydelse og ansvar for sin situation er ikke det samme som, at man selv har valgt den.

Værestedsbrugere er generelt i en situation, der afviger fra normerne i samfundets hovedstrøm, men det er ikke "skærsliberens forårssang", de har på læben, og det er ikke Storm P's frie vagabond, de identificerer sig med. Hvis det var tilfældet, ville mange flere have svaret anderledes på spørgsmålet om hvilket udsagn, de mener passer bedst på socialt udsatte. Her kunne de have valgt udsagnet "socialt udsatte er mennesker, som ønsker sig noget andet i livet end de fleste" – men det er kun et meget lille mindretal på 7%, der tilslutter sig dette. Det overvældende flertal svarer enten, at socialt udsatte er "mennesker, hvis liv har taget en dårlig drejning" (48%), eller at de er "mennesker, som ikke

Hvilket udsagn mener du bedst passer på socialt udsatte?		Response Procent
Socialt udsatte er mennesker, som ønsker sig noget andet i livet end de fleste		7,2%
Socialt udsatte er mennesker, hvis liv har taget en dårlig drejning		47,6%
Socialt udsatte er mennesker, som ikke har kunnet følge med kravene fra samfundet		34,7%
Ved ikke		10,5%

har kunnet følge med kravene fra samfundet" (35%). Der er absolut ingen romantik i dette billede af socialt udsathed. Livet har taget en dårlig drejning, og kravene i samfundet er for høje.

Det er måske en af grundene til, at så mange værestedsbrugere angiver, at de ofte tænker over meningen med livet?

3. Arbejdsmarkedet er langt væk

Der har det seneste årti været stort socialpolitisk og beskæftigelsespolitisk fokus på at få folk i arbejde, også de svageste. Arbejde ses som kilden til ikke bare indkomst, men selvforsørgelse, selvrespekt og integration i samfundet. Værestedsbrugere tilhører i høj grad disse ydergrupper, men de deler ikke synet på arbejde som en forløsende mulighed. Kun 18% angiver, at de drømmer om at få et arbejde, og 11% om at få en uddannelse, mens der er små 20%, der siger, de drømmer om at være selvforsørgende. Til sammenligning er det 46%, der drømmer om at blive gældfri. Så mens arbejdsmarkedet fra politisk side længe har været set som et succeskriterie i socialpolitikken, så figurerer det meget beskedent i værestedsbrugernes bevidsthed. Det er tankevækkende og kan være udtryk for ikke blot alle de andre problemer, der presser på for gruppen her og nu, men også for oplevelsen af, at arbejdsmarkedet er en uendelig fjern og i øvrigt ikke attraktiv mulighed. Heri ligger der en skarp kommentar til både socialpolitikken, beskæftigelsespolitikken og – ikke mindst – arbejdsmarkedet.

4. Tillid er nøglen til fremtidens socialpolitik

Tillid er blevet et nøglebegreb i samfundsforskningen i de senere år. Graden af såkaldt "generaliseret tillid" i et samfund har en tæt sammenhæng med mange andre faktorer omkring velstand, udvikling og tilfredshed. I Danmark har vi netop en meget høj grad af generel tillid til andre mennesker. Det giver sig udtryk i, at 75% af danskerne mener, at de fleste er til at stole på, mens det kun er 24%, der siger, at man ikke kan være for forsigtig, når man har med mennesker at gøre¹.

Men for værestedsbrugerne er disse tal helt anderledes. Her er det under halvdelen – 46% – der stoler på andre, mens næsten lige så mange ikke mener, at man kan være for forsigtig. Det afspejler en virkelighed på samfundets bund, som de fleste ikke har erfaringer med.

Den lave tillid gælder ikke bare de netværk og miljøer, som værestedsbrugerne færdes i. Den lave tillid gælder også samfundet og dets konkrete institutioner – stort set hele vejen rundt.

Hvor stor tillid har du til de nedenstående institutioner? Tabellen viser summen af "Meget stor" og "Ret stor".

	Værestedsbrugere (2011)	Befolkningen (2008) ¹
Folkekirken	25%	61%
Forsvaret	24%	69%
Skolevæsen	30%	75%
Dagspressen	10%	38%
Fagforeninger	23%	55%
Politiet	32%	90%
Folketinget	11%	69%
Det offentlige	17%	66%
Det sociale sikringssyst.	17%	68%
Sundhedssystemet	38%	74%
Retsvæsenet	32%	86%
Store virksomheder	14%	50%
De politiske partier	5%	41%
Regeringen	8%	54%

Allerværst går det ud over de mest samfundsbærende af disse institutioner: Politiske partier, regering og folketing, det offentlige, store virksomheder og dagspressen. Her er tilliden helt i bund blandt værestedsbrugerne, og selvom de samme institutioner ikke er blandt topscorerne i befolkningen som helhed, er forskellen meget markant – nærmest afgrundsdyb.

Tilsvarende gælder for en række af de institutioner, som værestedsbrugerne må formodes at have konkrete erfaringer med: Det sociale sikringssystem, skolen, politiet, retsvæsenet – foruden, som nævnt, det offentlige. Sundhedsvæsenet scorer højest, men det siger i denne forbindelse ikke det store: Kun 38% har "meget stor" eller "ret stor" tillid – mod 74% i den øvrige befolkning. Den største forskel i tillid mellem værestedsbrugerne og befolkningen findes i øvrigt i forhold til politiet, der scorer en opbakning på 90% i befolkningen som helhed, men kun kan mønstre beskedne 32% blandt værestedsbrugerne.

Det gælder her som altid, at tillid ikke er noget, man får, men noget man gør sig fortjent til. Manglende tillid er udtryk for dårlige relationer og skaber selvforstærkende onde cirkler. Omvendt ligger der enorme potentialer i at føre en politik, der kan udvikle en sådan tillid. Relationspolitik – et område, som værestederne er eksperter på. Man kan udmærket bruge udviklingen på disse tillidsspørgsmål som en direkte socialpolitisk eller relationspolitisk succesindikator.

5. Socialt udsatte bliver behandlet dårligere end andre borgere af kommunen!

En helt central dagsorden, vi vil trække frem fra undersøgelsen, ligger i umiddelbar forlængelse af den lave tillid, og er det måske mest deprimerende budskab til det omgivende samfund: Værestedsbrugere oplever, at socialt udsatte bliver behandlet dårligere end andre borgere i samfundet. Det gælder helt generelt, men det gælder især politiet, kommunen og butikker, hvor halvdelen oplever diskrimination. Det gælder også på sygehuset og hos den praktiserende læge, hvor det er oplevelsen hos hver tredje, samt hos tandlægen hvor hver fjerde oplever, at der diskrimineres mod socialt udsatte.

Det strider fundamentalt mod grundværdierne i det danske samfund – ja mod almindelige almenmenneskelige grundværdier. Det er nedværdigende at opleve at blive diskrimineret, og det er måske ikke så mærkeligt, at tilliden til medmennesker og samfundsinstitutioner er lav, hvis man oplever en sådan forskelsbehandling i samfundet og i hverdagen.

Hvordan mener du, at socialt udsatte bliver behandlet forskellige steder i forhold til andre borgere?				
	Bedre	På samme måde	Dårligere	Ved ikke
Kommunen	6,2%	29,2%	51,7%	12,9%
Politiet	3,2%	31,3%	52,0%	13,6%
Praktiserende læge	7,9%	48,6%	30,6%	13,0%
Sygehuset	6,1%	48,7%	32,2%	13,0%
Tandlægen	7,3%	48,4%	24,8%	19,5%
Butikker	5,0%	34,8%	47,1%	13,1%

Det er en meget alvorlig kritik af disse institutioner. Er den også rimelig? Det vil hverken butikker, kommuner eller politiet måske mene. Men den er et udtryk for, hvordan værestedsbrugere oplever situationen – og dermed for, at der er noget galt i mødet og relationerne mellem socialt udsatte og det samfund, som de bliver mødt af.

6. Forskud på de sociale budgetter – send mere respekt

Værestedsbrugernes indkomst kommer hovedsagelig fra det offentlige, og mange har også haft kontakt med offentlige sagsbehandlere og institutioner. Sådan var det sidste år, og sådan vil det også være næste år. Behovet for støtte er steget siden sidste år, men vil være uændret til næste år, eller måske lidt mindre.

Sådan er værestedsbrugernes egen vurdering, og den kan umiddelbart være svær at oversætte til konsekvenser for de offentlige budgetter på det sociale område. På den ene side er der forventninger om uændret behov, og der er gennemgående en lunken tilfredshed med de tilbud, man får fra kommunen. Men sådanne udsagn må altid fortolkes i forhold til, hvad forventningerne er, og de er måske ikke de højeste. Hvorvidt svarene på disse spørgsmål kan give en indikator på, hvilken vej udviklingen går, kan først rigtigt vurderes ved at gentage undersøgelsen i kommende år og sammenholde udviklingen i svarene med udviklingen i den socialpolitiske indsats.

På et punkt er der dog en tydelig strømpil i undersøgelsen, og den går i negativ retning: Det er den overvejende vurdering, at forholdene for socialt udsatte generelt er blevet værre de seneste år. 43% synes, forholdene er blevet værre, mens kun 27% synes de er blevet bedre. Det kunne tale for, at der er noget at rette op på – om end det ikke nødvendigvis retter sig mod de eksisterende socialpolitiske ordninger. Andre resultater taler for, at behovet mere udspringer af udviklingen i faktorer som tillid, relationer, respekt og ligeværdighed.

7. Gæld og tænder – konkrete problemer, der gør ondt

Det skal dog fremhæves, at der også peges på nogle helt konkrete behov. Mange oplever, at de har problemer, de ikke kan få hjælp til, og de to største er hhv. gæld, der nævnes af 45%, og tandbehandling, der nævnes af 38%. At blive sund og gældfri er samtidig det, de fleste angiver som noget, de drømmer om i livet – en antydning af, hvor væsentlige præcis disse helt konkrete problemer er. Her kunne et konkret politisk fokus gøre mærkbar forskel.

Et udgangspunkt

En kort opsummering af disse udvalgte budskaber fra værestedsbrugerne kunne være, at det er relationerne til samfundet som helhed, der er hovedproblemet i værestedsbrugernes liv, ikke så meget den konkrete socialpolitiske virkelighed. Kommunens tilbud og sagsbehandling opfattes som nogenlunde tilfredsstillende. Men den lave tillid, fornemmelsen af forskelsbehandling, afvisningen af arbejdsmarkedet, følelsen af, at livet har taget en dårlig drejning, og oplevelsen af uretfærdighed i samfundet: Det er faktorer, der peger på, at det er i relationerne til samfundet i bredere forstand, at skoen for alvor trykker. Samtidig vil de ikke frskrive sig en egen indflydelse på situationen, og de deltager aktivt i livet omkring sig. Der er noget at bygge videre på. Der er også noget at tænke over, både for politikere, for institutioner og medarbejdere på det sociale område – og for os alle som medborgere og medmennesker.

Midt i denne rapport er der en fyldigere gennemgang af undersøgelsen, og den samlede undersøgelse findes på www.vaeresteder.dk

---

¹ Peter Gundelach m.fl.: Den danske værdiundersøgelse, 2008. DDA-21432, 1. udgave (ved Birgitte Grønlund Jensen og Nanna Floor Clausen). Odense, Dansk Data Arkiv 2009.

spille med søren og Erik
kl. ~~18:00~~ 19:00
husk guitar

HVAD ER BEDRE, OG HVAD ER VÆRRE END TIDLIGERE?

Interview med Lilian Singh

Som formand for SVID gennem 7 år, har Lilian Singh fungeret som ansigtet udadtil for de mange værestedsbrugere i Danmark. I den forbindelse har vi interviewet Lilian for at få hendes syn på, hvordan socialt udsattes forhold har ændret sig. Hvad er godt, og hvad er skidt – hvilke forhold er blevet bedre, og hvilke er blevet værre?

Hvordan oplever du de socialt udsattes økonomi?

Hvis man ser på de socialt udsattes økonomi, er der ingen tvivl om, at den er blevet forværret igennem de sidste 10 år. Jeg oplever ofte, at folk, der i forvejen har svært ved at få økonomien til at hænge sammen, bliver skubbet ud over kanten. Tænk bare på alle de love og regler, der er blevet indført de sidste par år – fx kontanthjælpsloftet, der især rammer de socialt udsatte børnefamilier meget hårdt. De har jo snart ikke råd til de helt basale ting i deres hverdag, og det kan vi bare ikke være bekendt.

Og som om det ikke er hårdt i forvejen, så bliver hverdagen gjort endnu hårdere for os socialt udsatte – her tænker jeg på den fedtafgift, der lige er blevet indført. Og hvad med cigaretterne, der igen igen bliver dyrere. Vi udsatte bliver endnu engang de svageste, da det er os, der spiser det usunde mad og køber mange cigaretter – alternativet er, at vi snart ikke får noget at spise overhovedet – vi har simpelthen ikke råd. Samtidig hører man, at millionærskatten ikke bliver til noget – det synes jeg er helt utroligt. Så slipper de rige igen lettest udenom tingene – men det overrasker mig efterhånden ikke.

Oplever man som socialt udsat, at der er sammenhæng i indsatsen?

Selvom der igennem de seneste par år er kommet stort fokus på mennesker med dobbeltdiagnoser, så oplever jeg stadig, at det offentlige har meget svært ved at tilbyde den rigtige behandling. Det er, som om misbrugscentrene og psykiatrien ikke kan snakke sammen – derfor kan socialt udsatte kun behandles for én ting ad gangen, og det er ikke særlig smart. Man bliver som socialt udsat end ikke taget alvorligt, når man virkelig er langt ude og bliver afleveret på den psykiatriske skadestue – og det kan simpelthen ikke være rigtigt, at der ikke er nogen, der kan hjælpe, inden det når så langt.

Én ting er, at der ikke er sammenhæng i indsatsen over for socialt udsattes aktuelle problemer – et andet problem er, at vi heller ikke oplever en sammenhæng, når vi ser på indsatsen over et helt liv. Tænk bare på de mange socialt udsatte mennesker, som nu er blevet en del af "ældrebyrden", og som ikke bare kan placeres i et almindeligt plejehjem, da de har nogle helt andre behov for pleje og omsorg – hvad skal der stilles op med os? Nogle kommuner er begyndt at tænke i retningen af alternative plejehjem til socialt udsatte, men det er alt for lidt og alt for sent – der skal meget hurtigt sættes skub i nytænkningen omkring os ældre socialt udsatte – ellers kommer problematikken helt ud af kontrol i løbet af ganske få år.

Hvordan står det til med fagligheden i indsatsen?

Fagligheden blandt personalet er gennem tiden blevet lidt bedre, da der er større indsigt i socialt udsattes misbrug og sygdomme. Til gengæld er respekten blevet mindre. Socialt udsatte bliver frataget basale rettigheder – jeg har fra mange mennesker hørt, hvordan fagpersonale blander sig i folks privatliv – jeg kender fx en person, som fik rodet sine skabe og skuffer igennem og konfiskeret al sin medicin, fordi hun havde "sparet" lidt ekstra medicin op til sin ferie. Det kan ikke være rigtigt, at personalet kan tillade sig alt, bare fordi man er socialt udsat.

Manglen på respekt oplever vi også stadig på misbrugscentrene, hvor vi ikke ved, om vi er patienter eller klienter – vi får fx ikke indlægseddelen med til vores medicin ligesom alle andre patienter. Vi bliver heller ikke spurgt, om medicinen virker på os, eller vi ønsker andet – det er enten eller – og det er simpelthen dårlig faglighed i indsatsen.

Hvordan synes du, det går det med brugerinddragelsen?

Brugerinddragelsen har vist sin nytte på rigtig mange væresteder – vi bliver i højere grad anset som ressourcestærke personer med holdninger, og vi har fået meget større indflydelse på hverdagen. Vi sidder ikke længere bare og modtager, men vi giver også meget tilbage, og det er både brugere og personale gode til at få til at fungere. Dermed har værestederne oplevet en markant udvikling gennem de sidste 10 år.

Man kan sige, at værestederne er gået fra at være en opbevaringsplads for socialt udsatte til at være et hjem og aktivitetssted, hvor vi selv kan være med til at bestemme. Værestederne er også blevet meget mere kreative – mest pga. den pressede økonomi – da mange arrangerer loppemarked, åbent hus, nogle driver genbrug eller café. Der er en rigtig god måde at få brugerne inddraget og givet dem indhold i hverdagen samtidig med, at man får en økonomisk gevinst.

Når det så er sagt, så er der mange områder, hvor brugerinddragelsen stadig halter markant efter. Tag blot holdningsundersøgelsen, hvor 39% af de adspurgte siger, at de ingen eller lille indflydelse har på deres egne sager i kommunen – det er da tankevækkende!

Hvordan oplever socialt udsatte sundhedssystemet?

Efter kommunalreformen oplever jeg, at der er kommet mere fokus på socialt udsattes sundhed. For en gang skyld interesserer man sig en lille smule for det forebyggende arbejde – her tænker jeg fx på tandlægebussen, som ikke længere kun findes i København, men er udvidet til byer som bl.a. Randers, Aalborg og Odense – her kan man tale om, at der er sket et lille fremskridt.

Generelt er der kommet større fokus på provinsen – man har indset, at socialt udsatte ikke kun findes i hovedstadsområdet, men rundt om i hele Danmark. Det skyldes, at der efterhånden er så mange socialt udsatte mennesker i de forskellige kommuner, at man ikke længere kan lukke øjnene for folks mange sundhedsproblemer.

Hvordan ser fremtiden ud for de socialt udsatte?

Fremtiden ser dystert ud for socialt udsatte – ja for hele samfundet faktisk. Især fordi der er store nedskæringer overalt samtidig med, at der bliver stillet flere og flere krav til os alle. Derfor tror jeg også, at mange "almindelige" mennesker vil blive tabt af vognen – samfundet er alt for stressende for en stor del af især ældre mennesker – så er det nemmere bare at melde sig ud af fællesskabet. Derfor er jeg bange for, at vi snart vil få mange flere socialt udsatte mennesker i Danmark – både unge og gamle. Som eksempel kan jeg nævne den digitalisering, som vi alle bliver tvunget til at følge – der sidder altså en stor gruppe af mennesker, der ikke har ressourcerne til at ordne alle deres sager igenem en computer. Bevares – for de mennesker, der har ressourcerne til at følge med i den udvikling, skal muligheden være til stede – men for de mange af os, der ikke har ressourcerne, må det ikke blive en nødvendighed.

Historie

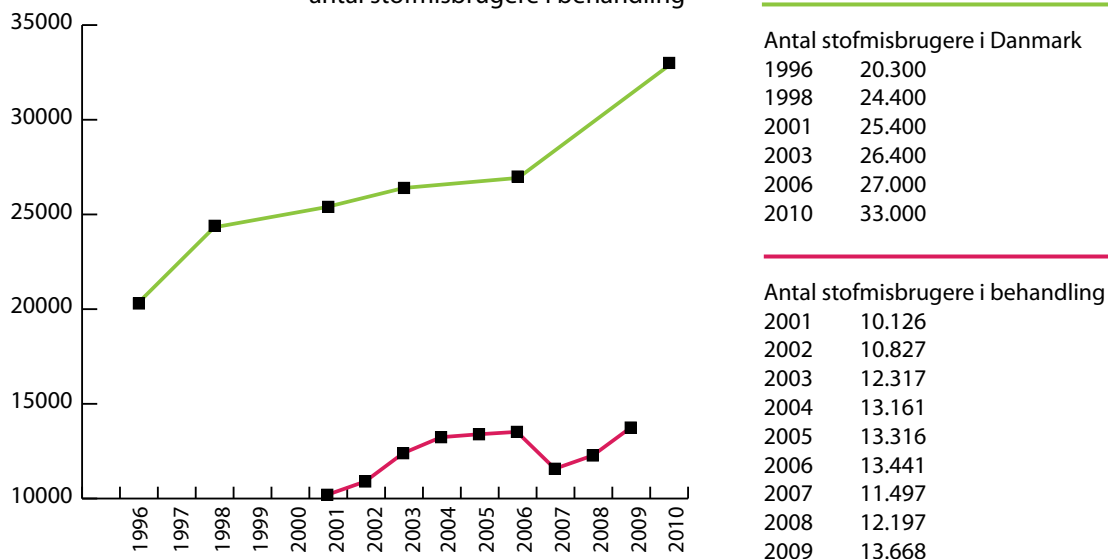
Læs fra side 38 - 107 til på tirsdag!

-en periode med politiske omvæltninger

HVORDAN GIK DET MED ...?

Vi har udvalgt en række vigtige parametre for en tilstandsrapport for udsatteområdet. Tallene taler deres eget sørgelige sprog og er derfor ikke fyldigt kommenterede. De fleste tal er kendte, men som med så meget andet får vi dem sjældent serveret samlet. Med denne del af årsrapporten tager vi første skridt i retning af at samle tal og statistikker til et overordnet billede af udviklingen eller afviklingen af indsatsen for de svageste grupper. Tallenes kvalitet er svingende. Eksempelvis er de internationale tal for narkotikarelaterede dødsfald praktisk talt ubrugelige, da opgørelsesmetoden er forskellig fra land til land på trods af en fælles europæisk definition af narkotikarelaterede dødsfald. Fattigdomstallene er omdiskuterede, fordi der ikke findes en officiel og bredt anerkendt fattigdomsgrænse. Nogle vil måske finde, at der mangler konkrete tal i det følgende, det vil vi få chancen for at rette op på i kommende år. Ligeledes har nogle tal for 2010 været umulige at fremskaffe. Trods ihærdige bestræbelser har det ikke været muligt at fremskaffe fx dødstallet for 2010 til denne årsrapport. På samme måde er Socialministeriets opgørelse over antal personer i behandlinger for 2010 endnu ikke tilgængelig her i sidste kvartal af 2011. Hvis vi skal gøre os forhåbninger om fx at reducere antallet af narkotikarelaterede dødsfald i fremtiden, er det afgørende, at vi kan følge udviklingen tættere.

GRAF 1: Antal stofmisbrugere i Danmark og antal stofmisbrugere i behandling

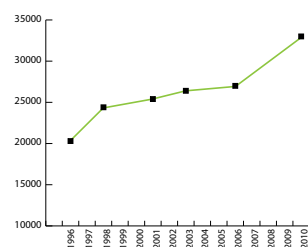

Vi ser en markant stigning i antallet af stofmisbrugere som beregnet af Sundhedsstyrelsen. Antallet af indskrevne personer i behandling i 2009 er på samme niveau som i 2006. I samme periode er antallet af stofmisbrugere i Danmark steget fra 27.000 til 33.000. Det virker påfaldende, at en stigning på næsten 25% i antallet af stofmisbrugere i Danmark fra 2006 til 2009 ikke også har afstedkommet en stigning i antallet af stofmisbrugere i behandling. En undersøgelse af årsagerne til dette burde være indlysende at sætte i værk.

GRAF 2: Antal stofmisbrugere i døgnbehandling

Antal stofmisbrugere i Danmark

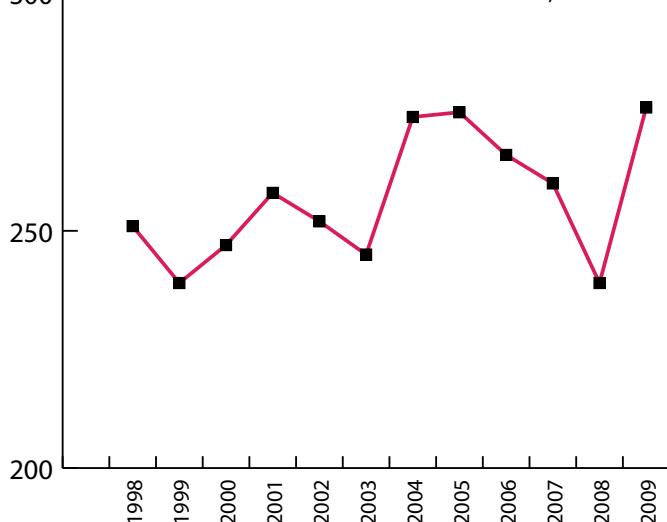

Antal stofmisbrugere i døgnbehandling

Årstal	Indskrivninger pr. år
2005	1.243
2006	1.096
2007	1.228
2008	1.419
2009	1.259
2010	1.010
2011	776 (estimeret)

2011 tegner til at ende på et historisk lavt niveau. Med et fald fra 1.419 i 2008 til 776 indberettede døgnbehandlinger er der tale om en halvering på bare tre år. Estimatet for resten af 2011 er baseret på den meget konstante 55/45% fordeling mellem første og andet halvår. I sandhed alarmerende tal i en periode hvor antallet af misbrugere stiger kraftigt. Konsekvenserne for stofmisbrugerne på kort sigt er indlysende. Konsekvenserne for fagligheden og udviklingen af bedre behandlingstilbud på længere sigt er heller ikke uvæsentlige.

GRAF 3a: Narkotikarelaterede dødstal, Danmark*

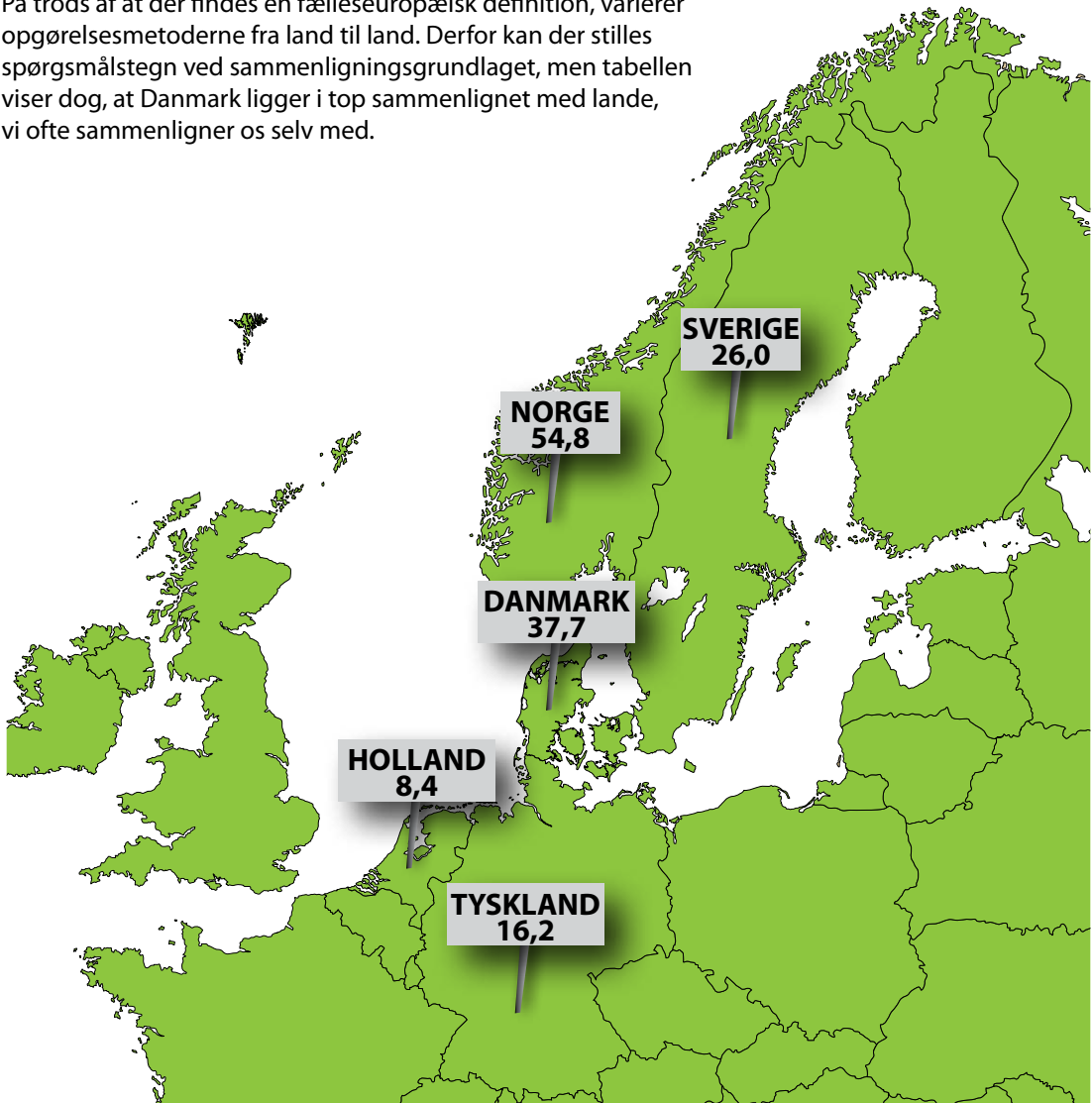

Narkotikarelaterede dødstal, Danmark:

1998	251
1999	239
2000	247
2001	258
2002	252
2003	245
2004	274
2005	275
2006	266
2007	260
2008	239
2009	276

GRAF 3b: Narkotikarelaterede dødsfald pr. 1 mio. indbyggere i 2008/2009

På trods af at der findes en fælleseuropæisk definition, varierer opgørelsesmetoderne fra land til land. Derfor kan der stilles spørgsmålstejn ved sammenligningsgrundlaget, men tabellen viser dog, at Danmark ligger i top sammenlignet med lande, vi ofte sammenligner os selv med.

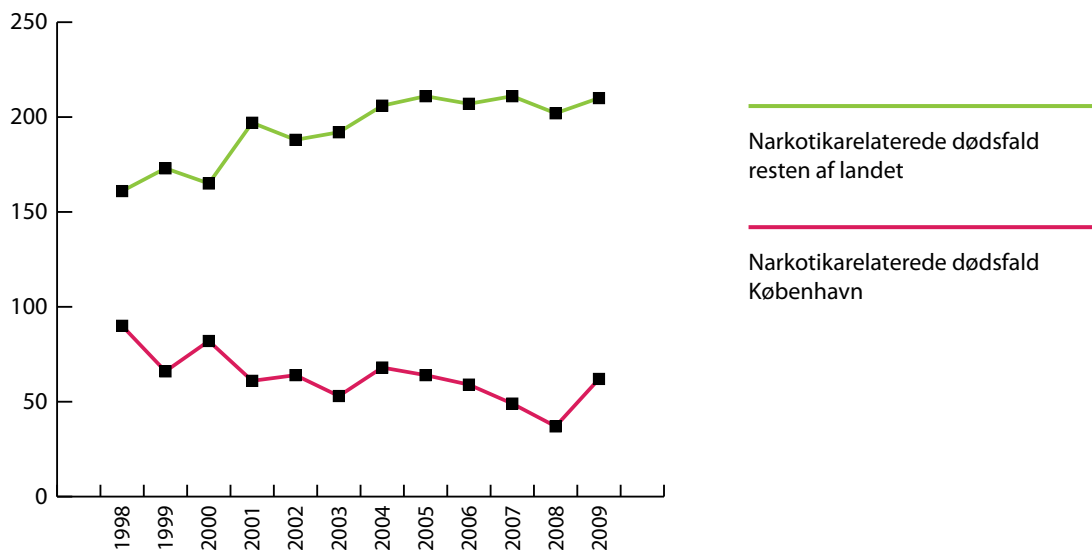
*Rigspolitiet har registreret narkotikarelaterede dødsfald siden 1970. Registeret omfatter dødsfald, hvor der er sket indberetning til politiet om dødsfaldet med henblik på medikolegalt ligsyn. Det drejer sig fx om dødfundne, pludselig uventede døde, ulykker, drab og selvmord. Dødsfald forårsaget af forgiftning og dødsfald som følge af ulykke, hvor den pågældende havde indtaget narkotika, vil således blive indberettet til politiet."

Narkotikarelaterede dødsfald København/resten af landet

År	København	Hele landet	% af hele landet	Resten af landet
1998	90	251	36	161
1999	66	239	28	173
2000	82	247	33	165
2001	61	258	24	197
2002	64	252	25	188
2003	53	245	22	192
2004	68	274	25	206
2005	64	275	23	211
2006	59	266	22	207
2007	49	260	23	211
2008	37	239	18	202
2009	62	276	30	214

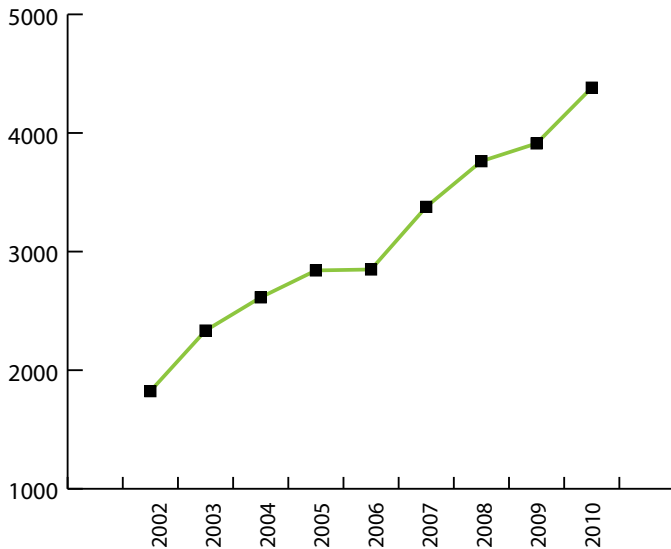
Narkotikarelaterede dødsfald betragtes ofte som et Københavnsk fænomen. Tallene afslører, at Københavns andel af dødsfaldene er faldet fra 35,9% i 1998 til 22,5% i 2009. I 2008 har København den laveste andel af dødsfaldene med kun 15,5%.

GRAF 3c: Narkotikarelaterede dødsfald København/resten af landet

Udsættelser

GRAF 4: Udsættelser med fogeden*

Udsættelser med fogeden

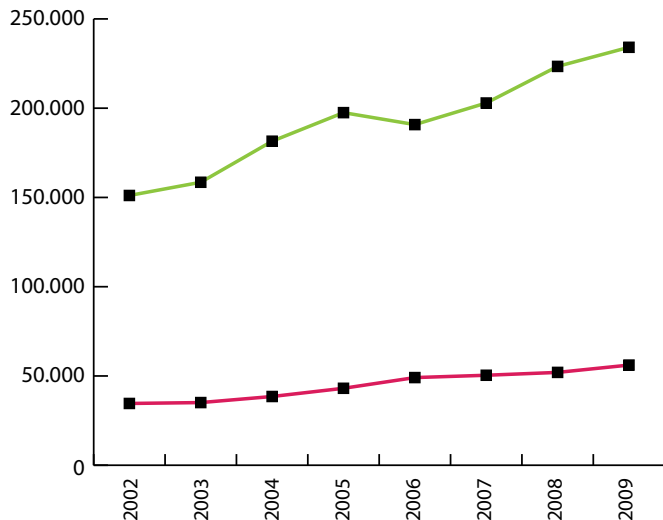
2002	1.823
2003	2.334
2004	2.614
2005	2.841
2006	2.849
2007	3.377
2008	3.762
2009	3.912
2010	4.382

SFI har i rapporten Udsættelse af lejere opgjort, at 12,2% af samtlige udsatte lejere i perioden 2002-2006 har oplevet at blive sat ud af deres bolig mere end én gang. 10,9% er sat ud to gange, mens 1,1% og 0,2% er sat ud af deres bolig henholdsvis tre og fire gange.

*SFI har i analysen "Hvorfor lejere bliver sat ud af deres bolig" (2008) også nogle data om udsættelser, som har været undergivet nogle manuelle korrektioner i forhold til dobbeltsager mv., som Styrelsen ikke har mulighed for at foretage ved statistiktræk. Ved effektiv udsættelse forstås, at sagen er registreret som gennemført samtidig med, at fogedretten faktisk har bistået med udsættelse af lejemålet.

Fattigdom

GRAF 5: Fattige/langvarigt fattige

År	Fattige
2002	151.100
2003	158.500
2004	181.500
2005	197.500
2006	190.800
2007	202.900
2008	223.400
2009	234.100

År	Langvarigt fattige
2002	34.600
2003	35.100
2004	38.500
2005	43.100
2006	49.100
2007	50.400
2008	52.000
2009	56.100

Kildeangivelse

Graf 1: Antal stofmisbrugere i behandling:

Socialministeriet: <http://www.sm.dk/noegletal/socialle-omraader/socialt-udsatte/Socialt-udsatte-voksne/Sider/Start.aspx>

Graf 1: Antal stofmisbrugere:

Sundhedsstyrelsen: <http://www.sst.dk/publ/Publ2010/CFE/Narkotika/NarkotikasituationenDK2010.pdf>

Graf 2: Døgnbehandlinger:

Sundhedsstyrelsen: <http://www.sst.dk/publ/Publ2010/CFE/Narkotika/NarkotikasituationenDK2010.pdf>

Graf 3a og 3c: Narkotikarelaterede dødsfald:

Politiet: <http://www.politi.dk/da/servicemenu/statistik/Narkotikastatistik/>

Graf 3b: Narkodødsfald internationalt:

European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction: <http://www.emcdda.europa.eu/stats11/drdrtab5a>

Graf 4, Udsættelsessager:

Domstolsstyrelsen: <http://www.domstol.dk/om/talogfakta/statistik/Documents/Fogedsager/2009/Helår/Fogedsager%20-%20udsættelsessager%202002-2009.pdf>

Graf 5: Fattigdom:

Arbejdernes Erhvervsråd: <http://www.ae.dk/publikation/socialle-arv-tynger-danmark>

Knudepunktsmetoden

$$I_1 = \frac{V_1 + E_1}{R_1} = \frac{-0,885 + 5}{220} = 18,7 \text{ mA}$$

$$I_2 = \frac{V_1 + E_2}{R_2} = \frac{-0,885 + 2,8}{150} = 12,8 \text{ mA}$$

$$I_3 = \frac{V_1 - E_3}{R_3} = \frac{-0,885 - 9,5}{330} = 31,5 \text{ mA}$$

FINANSIERINGEN AF UDSATTEOMRÅDET

Baggrund

I 1990 vedtog Folketinget Lov om en satsreguleringsprocent. Satsreguleringsordningen indebærer, at overførselsindkomsterne, dvs. pensioner, dagpenge, kontanthjælp, efterløn, børnetilskud samt satserne i personbeskatningsloven reguleres på grundlag af årslønsudviklingen på arbejdsmarkedet. Men der sker ikke en regulering som fuldt ud svarer til lønstigningerne. Hvis lønningerne stiger med mindst 2,3 pct. fratrækkes 0,3 pct. Hvis stigningen er mellem 2 og 2,3 pct. fratrækkes mellem 0 og 0,3 pct., og hvis stigningen i lønningerne er mindre end 2 pct., fratrækkes der ikke noget i reguleringen af overførselsindkomsterne. I dette opnås en fuld regulering svarende til lønudviklingen.

Samtidigt blev det ved en aftale mellem de partier, der stod bag vedtagelsen af loven, aftalt, at midlerne (satspuljen), der opstod ved ikke fuldt ud at opregulere indkomstoverførslerne, skulle fordeles af disse partier, dvs. alle Folketingets partier minus Enhedslisten og Fremskridtspartiet. Den første uddeling fandt sted i 1993 på grundlag af lønudviklingen i 1991. I forbindelse med vedtagelsen af en revision af loven stemte Dansk Folkeparti ligeledes for loven og blev en del af den kreds, der fordeler satspuljen. Samtidigt blev det præciseret, at midlerne ikke skulle fordeles forholdsmæssigt mellem pensionister og andre grupper, således som det havde været intentionen i forbindelse med vedtagelsen af loven i 1990. Det vil sige, at det står partierne frit for, hvordan midlerne skal fordeles mellem forskellige formål.

Satspuljen i praksis

Satspuljen vokser i princippet år for år, fordi de enkelte års bidrag til satspuljen på normalt 0,3 pct. lægges oven på hinanden. Altså efter 2 år er der blevet skåret 0,6 pct. af indkomstoverførslerne og lagt over i satspuljen, efter 3 år 0,9 pct. osv. I dag efter 20 år er man nået op på mellem 5 og 6 pct. af indkomstoverførslerne. I 2009 udgjorde den samlede satspulje i alt 10,1 mia kr. ifølge oplysninger fra Finansministeriet. Mange af disse penge er brugt til nye lovbundne aktiviteter, som fra det tidspunkt, de træder i kraft, og så længe de er i kraft, varigt beslaglægger en stor del af disse midler. Hvis alle midler blev brugt til nye love, ville der derfor i et givet år kun være den nyeste regulering på de 0,3 pct. svarende til ca. 600 mio. kr.

Men det er ikke alle midler i det enkelte år, som bliver brugt til varige nye lovbundne aktiviteter. Nogle af pengene bliver brugt til projekttilskud, som typisk længst varer i 4 år. Når så et projekt ophører, bliver disse midler, som stammer fra et tidligere års satspulje, ledige til genanvendelse. Derfor vil der ofte være flere midler til rådighed end pengene fra den aktuelle tilførsel af midler i det enkelte år. I 2005 udgjorde de nytilførte midler kun 414 mio. kr., fordi lønstigningerne i 2003 havde været under 2,3 pct. Tilsvarende blev der i 2011 ikke tilført nye midler, fordi lønstigningerne havde været under 2 pct. i 2009.

Styrker ved satspuljen

Den brede enighed, der historisk har været i dansk socialpolitik, især når det gælder serviceydelserne, har levet videre i de brede satspuljeforlig. Det er en væsentlig styrke ved forligene og ved de indsatser, forligene udmønter sig i, at der er bred politisk opbakning. Det er en væsentlig tryghedsfaktor for de organisationer, som baserer en væsentlig del af deres indsats på satspuljemidlerne, at skiftende politiske flertal ikke ændrer grundlæggende på betingelserne for udviklingen af det sociale arbejde. Satspuljen har været med til at styrke indsatsen over for særligt socialt udsatte grupper på væsentlige områder. Det gælder fx opkvalificering af værestedernes tilbud på beskæftigelsesområdet, sundhedsområdet og ikke mindst idrætsområdet.

Beskæringen af overførselsindkomsterne

Det er imidlertid et grundlæggende problem, at midler til satspuljen skaffes fra en beskæring af overførselsindkomsterne. En bevilling fra satspuljen repræsenterer derfor ikke en forhøjelse af den samlede sociale indsats, som det ofte fremstilles, men i bedste fald alene en omfordeling blandt dem, som har brug for hjælp fra det offentlige. Hvis man vil styrke den samlede sociale indsats, må der tilføres midler udefra altså fra almindelige finanslovsmidler. På grund af satspuljen er satsene for dagpenge, pensioner, kontanthjælp, børneydelser mv. blevet ca. 5 pct. lavere, end de ville have været uden beskæringen af ydelserne. Disse reduktioner forværrer yderligere virkninger af de betydelige nedskæringer, der er sket de seneste år med kontanthjælpsloft, nedsat kontanthjælp, starthjælp og 450 timers-reglen, der halverer hjælpen til ægtepar. På folkepensionsområdet har man ikke politisk villet acceptere ringere ydelser og har kompenseret ved indføre ældrechecken, men for de øvrige ydelser er forringelsen således slået fuldt igennem.

Manglende midler, når der er krise

Hvis lønstigningerne er lavere, dvs. 2 pct. eller mindre, sikres en fuld regulering af indkomstoverførslerne, men det har til gengæld den konsekvens, at der ikke er nye midler i puljen, når lønstigningerne er så små. Da lave lønstigninger ofte er forbundet med krisetider, betyder det, at der ikke er midler til nye sociale projekter eller videreførelse af eksisterende projekter, når der måske allermost er brug for en ekstra social indsats. I 2011 blev der således som nævnt ovenfor ikke tilført nye midler til puljen, og i 2005 var der kun en begrænset tilførsel. Da lønninger i den seneste periode er steget med mindre end 2 pct., er der udsigt til, at der i 2013 ikke vil ske tilførsel af nye midler til satspuljen. Da der samtidig politisk lægges op til, at lønstigninger de kommende år skal være meget moderate, jf. Regeringsgrundlagets bemærkninger om styrkelsen af lønkonkurrenceevnen og behovet for tilbageholdenhed ved overenskomstforhandlinger, er der udsigt til en måske længere periode uden nye midler til satspuljen.

Rådet for Socialt Udsatte har foreslået, at der i år uden eller kun begrænset tilførsel af midler fra satspuljen skaffes midler fra den almindelige finanslov til at sikre et uændret bevillingsniveau.

Problemer i sammenspillet mellem stat og kommuner

Grundlæggende er projektbevillinger fra satspuljen til konkrete projekter i kommunerne et brud med arbejdsdelingen mellem stat og kommuner. Hele området med social service over for borgerne er et rent kommunalt ansvar inden for lovgivningens ret vide rammer. Men bevillinger fra staten kan sikre risikovillig kapital til at gå nye veje. I forbindelse med handlingsprogrammet "Det Fælles Ansvar" (2002) forsøgte man at sikre en fortsættelse af projekterne ved at sikre kommunerne et permanent tilskudsløft ved gradvist at lægge midlerne fra satspuljebevillingerne over i bloktilskuddet. Samtidig afkrævede man kommunerne en tilvækstgaranti. Men alligevel blev mange gode projekter lukket efter afslutningen af den 4-årige projektbevillingsperiode.

Programmet Det Fælles Ansvar II er et eksempel på en anden måde at søge at sikre en fortsættelse ud over projektperioden. En betydeligt del af midlerne i programmet blev afsat til evaluering, ligesom de enkelte projekter blev pålagt at sikre en grundig dokumentation for de opnåede effekter af indsatsen. Kommunerne søgte velvilligt de tilbudte midler, men kommunaløkonomisk har der ikke været de store muligheder for at sikre en fortsættelse af gode projekter, hvis de ikke kunne betale sig allerede i år 1, fordi staten samtidig har fastsat meget stramme rammer for den kommunale økonomi. Situationen ligner i høj grad situationen på skoleområdet, hvor kommunerne forsømmer at vedligeholde skolerne, selv om det i det lange løb bliver en dyr affære. Det stort og dyrt anlagte evalueringsprogram, som samtidig trak mange ressourcer ud af de enkelte projekter, førte således til spildte midler.

Samtidigt har det vist sig, at kommunerne i ly af bevillingerne fra programmet har nedsat den ordinære kommunale støtte til de tilbud, som fik støtte fra programmet, så nettotilvæksten i projektperioden blev mindre end statens tilskud. Nettoresultatet er således, at de midler, som stammer fra den reducerede indkomstregulering af overførselsindkomster, langsomt siver over i de den kommunale indsats på andre områder.

I øvrigt er der sket det, at fx social aktivering, som indtil 2003 var en del af den almindelige beskæftigelsesmæssige indsats, i stedet kom til at indgå som en projektbaseret aktivitet i Det Fælles Ansvar II og blev således finansieret af satspuljen. Det skete uden at der var tale om en meraktivitet, men alene om en aflastning af statens øvrige budget. Med lukningen af Fælles Ansvar II står de socialt udsatte på aktiveringsområdet tilbage i en situation, der er dårligere end før.

Politisk profilering

På det politiske niveau er der fortsat stor tilfredshed med satspuljen, bl.a. fordi den er et godt redskab til politisk profilering. Alene det forhold, at bevillinger fra satspuljen altid angives for 4-årige perioder, mens alle andre tal i den politiske debat refererer til årlige bevillinger, gør, at satspuljen fremstår som meget større, end den egentlig er. Men hertil kommer yderligere, at de midler, som har været bundet i tidsbegrænsede projekter, løber tilbage i puljen (kaldet tilbageløbspenge), igen kan bevilges til nye projekter, hvilket får puljen til fremstå yderligere stor.

Konklusion

Satspuljen har tjent som en kilde til risikovillig kapital, som har igangsat mange spændende og nyttige projekter, men midlerne fra satspuljen giver ikke fuld valuta for pengene for de sociale grupper, som skulle have glæde af midlerne. Meget tyder som nævnt på, at en del af midlerne fra satspuljen over tid siver over til at aflaste anden statslig indsats (psykiatriske sengepladser) eller finansiere kommunale udgifter inden for andre områder via bloktilskuddet. Så længe midlerne tages fra en beskæring af overførselsindkomsterne, hvor pengene med 100 pct. sikkerhed tages fra grupper, som samfundet gerne vil hjælpe, er den samlede socialpolitiske effekt af satspuljen derfor en omfordeling fra svage grupper til resten af samfundet. Dette er ikke hensigtsmæssigt.

Der bør fortsat eksistere en pulje til nye sociale initiativer, men finansieringen af denne pulje skal ske ved, at midler i fremtiden tages fra statens almindelige indtægter og ikke fra overførselsindkomsterne. Hvis ikke der sker en sådan omlægning, kan der forudses en række meget magre år uden tilførsel af nye midler til satspuljen, fordi lønstigningerne de kommende år jf. regeringsgrundlaget for den nye regering må forventes at blive små og derfor lavere end de mindst 2,3 pct., som kræves for at sikre en normal tilførsel af nye midler.

Samtidigt ville det være hensigtsmæssigt, om kommuner og organisationer kunne søge om lånemidler enten i satspuljen eller i en særskilt investeringspulje til projekter, som har dokumenteret, at besparelserne på længere sigt er større en udgifterne.

A hand-drawn decorative border in black ink, consisting of a dense, chaotic pattern of overlapping scribbles and arrows pointing outwards from the center. The border is roughly rectangular and frames the central text.

MINE NOTATER

- formelsamling -

HOLDNINGSUNDERSØGELSE BLANDT VÆRESTEDSBRUGERE 2011

SVID og LVS har gennemført den første brede holdningsundersøgelse blandt folk på værestederne. For første gang får vi et samlet portræt af værestedsbrugere, deres situation, baggrund og deres holdninger til egen situation, socialpolitik, samfundet og livet. Et portræt, der danner modvægt til de mange forudfattede meninger om en gruppe, der oftest bliver overset, men undertiden bliver kastebold i den offentlige debat. Her kommer de selv til orde, og her kan man også se, hvor mangfoldige værestedsbrugere er – og hvor meget, de har til fælles med alle andre. Men også hvor de adskiller sig.

Vi præsenterer her de fleste af undersøgelsens resultater, meget kort kommenteret. Vi sammenligner med holdningerne hos befolkningen som helhed på de spørgsmål, som undersøgelsen har til fælles med den store værdiundersøgelse, som senest er blevet gennemført i 2008¹.

Hele undersøgelsen kan findes på www.vaeresteder.dk.

Om undersøgelsen

Undersøgelsen er foregået som en spørgeskemaundersøgelse på væresteder, som er medlem af LVS. Den dækker almindelige værestedsbrugere, dvs. værestedsbrugere, som er kommet på værestedet på en tilfældig dag og er blevet opfordret til at svare på spørgeskemaet.

720 værestedsbrugere fra væresteder i 52 kommuner har besvaret undersøgelsen. Det er over halvdelen af såvel værestederne som kommunerne, der er repræsenteret.

Værestederne er fristeder, hvor man som bruger ikke bliver registreret. Derfor findes der ingen nøjagtige tal for gruppen og dens sammensætning på køn, alder, uddannelse osv. Men det vurderes, at der er ca. 14.000 brugere i alt af LVS' væresteder. På den baggrund må en stikprøve på 720 betragtes som et solidt grundlag, og andre indikatorer peger på, at undersøgelsen kan vurderes til at være ganske repræsentativ.

Hvem har svaret? Baggrundsfaktorer

Her kort om sammensætningen af undersøgelsens svarpersoner på nogle konkrete baggrundsfaktorer.

Køn: 62% af svarpersonerne er mænd, 38% kvinder.

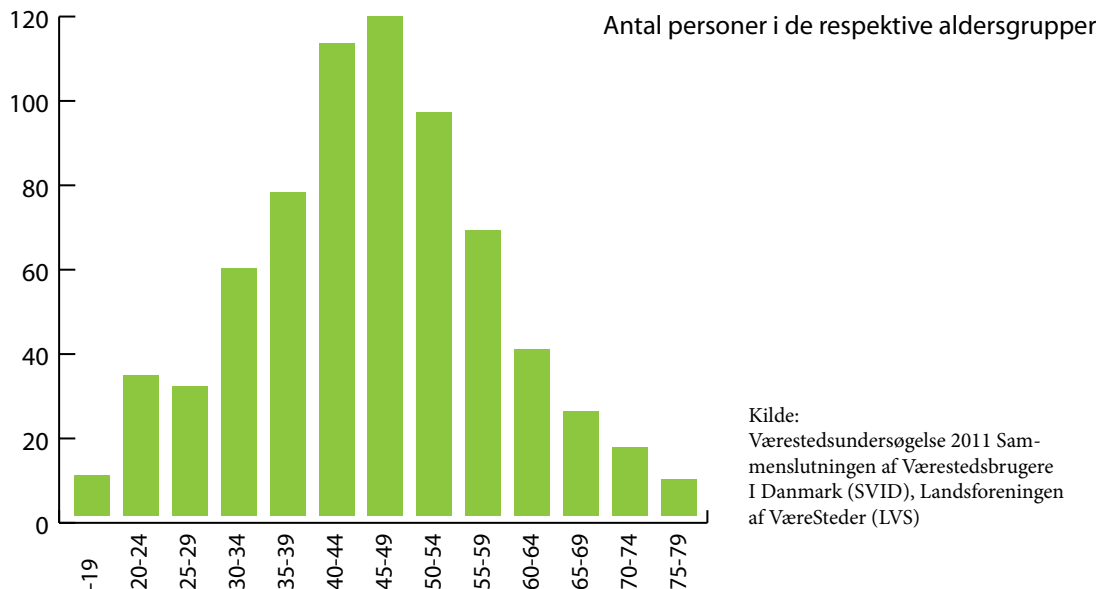
Geografi: 700 af svarpersonerne har angivet hjemkommune, fordelt med 97 i Hovedstadsområdet, 143 på Sjælland/Lolland-Falster, 159 på Fyn og 301 i Jylland. Det stemmer godt overens med den geografiske fordeling af væresteder, som er medlemmer af LVS.

Aldersfordelingen: Som det fremgår af figuren, er den største gruppe af undersøgelsens værestedsbrugere i 40'erne. Næststørste gruppe er i 50'erne, tæt fulgt af gruppen i 30'erne. Men også grupperne under 30 og over 60 er velrepræsenteret i undersøgelsen.

Nationalitet: 92% af svarpersonerne er født i Danmark (det svarer til værdiundersøgelserne for befolkningen som helhed).

Aldersfordeling

Undersøgelsens respondenter fordelt efter alder

Boligforhold: Næsten tre fjerdedele af værestedsbrugere bor i egen bolig. Mindre end 1% angiver, at de har boet på gaden den sidste måned.

Indtægtskilder: Sociale ydelser er en indtægtskilde for hovedparten af værestedsbrugere. 26% modtager kontanthjælp, 22% revalidering, 16% førtidspension og 10% sygedagpenge. Der er også små 12%, der den seneste måned har haft indtægt i form af løn, herunder fra salg af Hus Forbi.

Uddannelse: 29% af værestedsbrugere har en erhvervsuddannelse, og 19% har en videregående uddannelse. 14% har andre uddannelser. 15% har en gymnasial uddannelse. Man kan sammenligne uddannelsesmønsteret med befolkningen som helhed. Her er der 69% af de 30-69-årige, der har en kompetencegivende uddannelse (Statistisk Årbog). For værestedsbrugere er tallet 33%. Mindre end halvt så mange, men dog en stor andel af gruppen.

Samliv, parforhold og børn: Lige under halvdelen af værestedsbrugere (48%) er eller har været gift. 29% er skilt, 6% er enke/enkemand. En tredjedel (33%) angiver, at de har en fast kæreste. Mange har børn – kun 38% angiver, at de ikke har børn. 20% har et enkelt barn, 25% har to børn og 17% (svarende til hver sjette) har mere end to børn.

Værestedet: Respondenterne er hyppige brugere af værestederne. Det er kernebrugere af værestederne, vi har fat i. 42% kommer der dagligt, og 44% kommer der et par gange om ugen. Grunden til, at brugere kommer på værestederne, er først og fremmest for at møde andre, men også for at deltage i div. aktiviteter, få et måltid mad, og næsten en 1/3 kommer også for at få hjælp i deres situation.

1. Værestedsbrugernes holdninger

Her præsenterer vi nogle uddrag fra undersøgelsen, der viser værestedsbrugernes opfattelse af livet, deres egen situation, problemer og drømme, deres syn på samfundet og andre mennesker og deres oplevelser med samfundets institutioner.

I nogle tilfælde sammenligner vi værestedsbrugernes holdninger med befolkningens som helhed ifølge den store værdiundersøgelse fra 2008.

Holdninger til livet og egen situation

Danskerne er kendt for at være et lykkeligt folk, når det måles af såkaldte lykkeforskere. Gennem årtier har vi ligget helt i top i forhold til andre lande, når det gælder vores egen vurdering af, hvor lykkelige vi er. Værestedsbrugere er generelt ikke ulykkelige – men de er markant mindre lykkelige end befolkningen som helhed.

Alt taget i betragtning – hvor lykkelig eller ulykkelig synes du selv, du er?

	Værestedsbrugere (2011)	Befolkningen (2008) ¹
Meget lykkelig	12%	47%
Ret lykkelig	51%	49%
Ikke særlig lykkelig	24%	3%
Slet ikke lykkelig	5%	0%
Ved ikke	9%	0%

Måske er der en sammenhæng med, hvor ofte værestedsbrugere tænker over livet. I hvert fald angiver 42%, at de "ofte tænker over meningen og formålet med livet", mod kun 32% i befolkningen som helhed.

Måske er der også en sammenhæng med, hvor stor indflydelse man oplever at have på egen situation.

Hvor stor indflydelse har du selv på, hvordan det går dig?

		Response Procent
Meget stor indflydelse		44,5%
Ret stor indflydelse		28,4%
Nogenlunde indflydelse		15,4%
Lille indflydelse		7,3%
Ingen indflydelse		2,3%
Ved ikke		2,1%

Her er det næsten tre fjerdedele, der oplever, at de selv har "meget stor" eller "ret stor" indflydelse på, hvordan det går dem. Det er faktisk mere end befolkningen som helhed ifølge Den danske værdiundersøgelse 2008, der havde et tilsvarende spørgsmål. Her var der på en skala fra 1-10 kun 32%, der svarede 9 eller 10 (overordentlig megen indflydelse). 47% svarede 7 eller 8.

Betegnelsen "socialt udsat" bruges ofte om bl.a. værestedsbrugere. Men hvordan ser de sig selv?

Mennesker, der benytter værestederne, bliver ofte betegnet som "socialt udsatte". Vil du betegne dig selv som socialt udsat?

Ja	33%
Nej	56%
Ved ikke	11%

En tredjedel betegner sig selv som socialt udsat, men et flertal gør ikke. Og næsten halvdelen (48%) af de, der betegner sig som socialt udsatte, siger, at de er "noget", "ret" eller "meget" udsat.

Hvad lægger værestedsbrugerne vægt på i livet, og hvordan adskiller de sig fra befolkningen, hvad det angår? Tabellen herunder viser et billede.

Hvor vigtigt er hvert af de følgende områder i dit liv?

	Værestedsbrugere (2011)	Befolkningen (2008)
Arbejde, "Meget vigtigt"	23%	51%
Familie, "Meget vigtigt"	62%	88%
Venner og bekendte "Meget vigtigt"	51%	61%
Fritid, "Meget vigtigt"	43%	53%
Religion, "Meget vigtigt"	10%	9%
"slet ikke vigtigt"	35%	21%

Værestedsbrugerne har nøjagtig samme prioriteringsrækkefølge som resten af befolkningen: "Familie" er vigtigst, efterfulgt af "Venner og bekendte" og "Fritid", mens "Arbejde" prioriteres på en fjerdeplads. Men niveauet er gennemgående meget lavere hos værestedsbrugerne – langt færre svarer "meget vigtigt" på samtlige områder end det, der er gældende for befolkningen som helhed (der var også mulighed for at svare "ret vigtigt", "nogenlunde vigtigt", "ikke særlig vigtigt" og "slet ikke vigtigt").

Kun på religion er værestedsbrugerne på linje med befolkningen som helhed, idet omkring 10% betragter det som "meget vigtigt". Her er det dog signifikant, at der omvendt er mere end en tredjedel af værestedsbrugerne, der udtrykker, at religion "slet ikke" er vigtigt. Markant flere end i befolkningen som helhed.

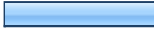
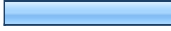

En konkret måde at være aktiv på i samfundet og i fritiden er at dyrke motion. Undersøgelsen giver en overordnet indikation af værestedsbrugernes adfærd på dette område. 44% af værestedsbrugerne svarer, at de deltager i idrætsaktiviteter på eller uden for værestedet.

Omvendt svarer 54%, at de ikke deltager i sådanne aktiviteter. Det er altså mere end halvdelen, der aldrig dyrker idræt.

Hvad er dit største problem?

Undersøgelsen listede en række problemer, og her er svarfordelingen:

Hvad er dit største problem?		Response Procent
Sygdom		37,9%
Økonomi		38,9%
Samfundets syn på mig		11,3%
Afhængighed		26,7%
Mig selv		29,7%
Ensomhed		20,3%
Kommunen		13,9%
Kontakten til andre mennesker		13,4%
Ved ikke		5,0%
Andet		3,9%

(Tallene summer ikke til 100 pga. muligheden for at afgive flere svar)

Økonomi og sygdom kappes om førstepladsen som største problem, begge nævnt af knap 40%. Dernæst er det "mig selv" og "afhængighed". En femtedel angiver "ensomhed". "Kommunen" med 14% og "samfundets syn på mig" med 11% er i sammenligning mindre problemer.

Man kan måske i øvrigt sammenholde de 30%, der oplever sig selv som det største problem med den udbredte opfattelse af, at man selv har stor indflydelse på, hvordan det går én. (Se tabel side 8).

2. Holdninger om socialpolitik

Hvilke budskaber har værestedsbrugerne mere direkte om socialpolitikken? Der er en række.

I forlængelse af den ovenfor nævnte liste af problemer, er der spurgt om, hvordan man oplever muligheden for at få hjælp til sine problemer. Undersøgelsen har spurgt ind til en række af de mere konkrete problemer:

Har du problemer, du ikke kan få hjælp til? I givet fald hvilke?		Response Procent
Gæld		44,5%
Tandbehandling		38,0%
Behandling for stofafhængighed		6,5%
At finde en bolig		9,0%
At finde et arbejde		12,4%
At få pension		17,4%
Ved ikke		22,1%
Andre ting		7,2%

(Tallene summer ikke til 100 pga. muligheden for at afgive flere svar)

Også her er økonomi og sundhed i fokus. Næsten halvdelen – 45% – savner hjælp til at klare gældsproblemer, og 38% savner hjælp til et konkret sundhedsproblem, nemlig tandbehandling. I sammenligning er de øvrige problemer mindre, selvom det kan bemærkes, at 17%, der mangler hjælp til at få pension, er en ganske stor gruppe.

Ser man på, hvad værestedsbrugerne drømmer om, er det i nogen grad at få løst disse problemer.

Topscorerne "at blive gældfri" og "at blive mere sund" modsvarer fuldstændig de to største problemer, nemlig økonomi og sygdom. "Et liv uden smerter", der nævnes af 31%, er i samme kategori. Mere positive drømme handler om at rejse og at "udfolde mig personligt", der begge nævnes af ca. en tredjedel. Godt en fjerdedel drømmer om at opleve kærlighed, og næsten lige så mange om at få en kæreste. Færre nævner arbejdsmarkedsrelaterede drømme som "få et arbejde", "være selvforsørgende" eller "få en uddannelse".

Hvad drømmer du om i dit liv? Jeg drømmer om at:

		Response Procent
blive gældfri		46,2%
blive mere sund		40,2%
blive stoffri		14,9%
få børn		8,7%
få en kæreste/parforhold/blive gift		24,6%
få en uddannelse		11,6%
få et arbejde		17,6%
få et liv uden kriminalitet		9,2%
få et liv uden smerter		31,3%
få et sted at bo		9,2%
få mere frihed		11,4%
opleve kærlighed		27,6%
rejse		33,2%
udfolde mig kunstnerisk		17,9%
udfolde mig personligt		32,8%
være selvforsørgende		19,6%
ved ikke		3,0%
Andet		4,4%

Værestedsbrugerne er som socialt udsatte betragtet et af socialpolitikens fokuspunkter. Derfor er det af socialpolitisk interesse, hvordan gruppen af værestedsbrugere oplever udviklingen i deres behov for støtte fra det offentlige, og deres forventninger om deres fremtidige støttebehov.

Har du større behov for støtte fra det offentlige i dag sammenlignet med for et år siden? (Herunder alle former for hjælp, dvs. vejledning, behandling og økonomisk hjælp)

		Response Procent
Meget større		19,7%
Lidt større		18,5%
Uændret		30,7%
Lidt mindre		8,2%
Meget mindre		13,9%
Ved ikke		8,9%

På spørgsmålet om behovet i forhold til sidste år svarer den største gruppe, godt 30%, uændret. Men der er flere, der tilsammen svarer "lidt større" eller "meget større", nemlig 36%. Og der er kun 22%, der oplever, at deres behov er blevet "lidt mindre" eller "meget mindre".

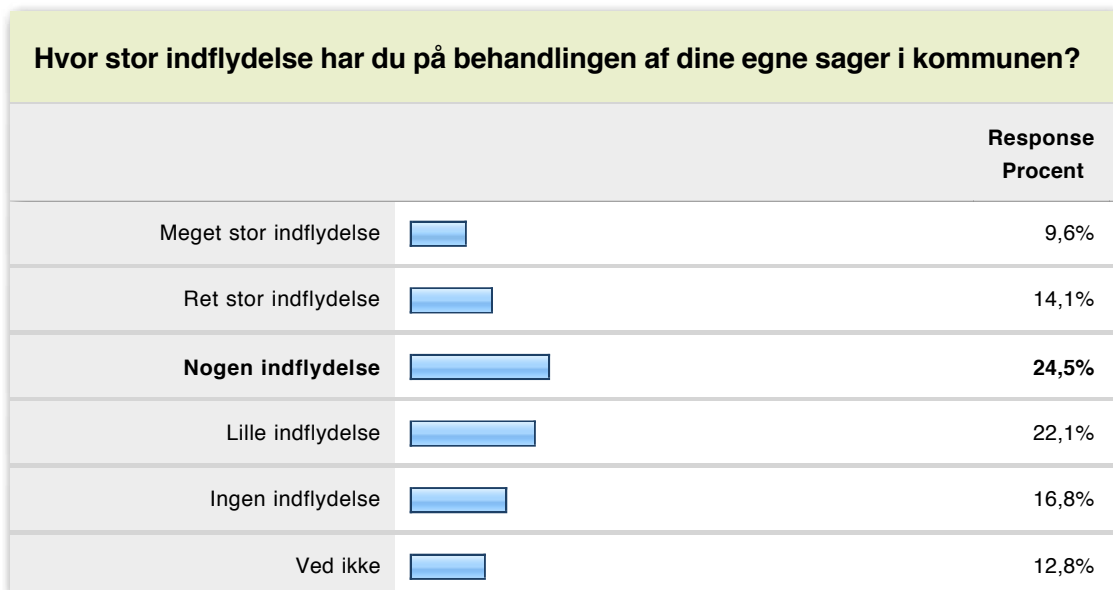
Ser man på forventningerne til næste år, er billedet en anelse mere optimistisk:

Hvordan tror du, dit behov for støtte fra det offentlige vil være om et år, sammenlignet med i dag?

		Response Procent
Meget større		7,7%
Lidt større		11,2%
Uændret		36,1%
Lidt mindre		14,4%
Meget mindre		15,3%
Ved ikke		15,3%

Her er der tilsammen 30%, der forventer et mindre behov mod 20%, der forventer et større. Men den største gruppe, 36%, forventer et uændret behov for støtte fra det offentlige. (Det vil potentielt være meget interessant at følge udviklingen i disse spørgsmål i de kommende år for at se, hvor god en indikator de er for udviklingen på det sociale område).

Relationen til kommunen er vigtig for værestedsbrugerne. Oplever de at blive hørt, dvs. at de har indflydelse på deres sager?

Kun de færreste oplever at have meget stor indflydelse, og hele 39% oplever, at de har "lille" eller "ingen" indflydelse.

Tilfredsheden med kommunen er heller ikke den største, om end der ikke er tale om nogen massiv utilfredshed:

Hvor tilfreds er du med din kommunes tilbud og den hjælp, du har fået af din kommune?

		Response Procent
Meget tilfreds		19,8%
Ret tilfreds		21,4%
Nogenlunde tilfreds		24,6%
Ikke særlig tilfreds		18,4%
Slet ikke tilfreds		10,8%
Ved ikke		5,0%

Til gengæld oplever ganske mange værestedsbrugere, at socialt udsatte bliver behandlet dårligere end andre forskellige steder i samfundet, herunder af kommunen.

Især politiet, kommunen og butikker opleves som diskriminerende. Men at næsten en tredjedel oplever, at socialt udsatte bliver behandlet dårligere end andre hos lægen og på sygehuset, er tankevækkende. Tandlægerne klarer sig mindst dårligt.

Hvordan mener du, at socialt udsatte bliver behandlet forskellige steder i forhold til andre borgere?

	Bedre	På samme måde	Dårligere	Ved ikke
Kommunen	6,2%	29,2%	51,7%	12,9%
Politiet	3,2%	31,3%	52,0%	13,6%
Praktiserende læge	7,9%	48,6%	30,6%	13,0%
Sygehuset	6,1%	48,7%	32,2%	13,0%
Tandlægen	7,3%	48,4%	24,8%	19,5%
Butikker	5,0%	34,8%	47,1%	13,1%

Svarpersonerne er heller ikke præget af et lyst syn på, hvordan udviklingen generelt har været i de seneste år for socialt udsatte.

Hvordan synes du, forholdene for socialt udsatte har udviklet sig i de seneste år?

		Response Procent
Meget bedre		5,6%
Bedre		21,6%
Uændrede		17,8%
Værre		25,1%
Meget Værre		18,1%
Ved ikke		11,8%

43% synes de er blevet "værre" eller "meget værre". Men ser man på sine egne personlige forhold, er billedet – måske paradoksalt? – lidt bedre.

Hvordan har dine egne forhold udviklet sig i de senere år?

		Response Procent
Meget bedre		23,2%
Bedre		31,6%
Uændrede		19,9%
Værre		16,2%
Meget værre		6,8%
Ved ikke		2,4%

Mere end halvdelen – 54% – har fået bedre eller meget bedre forhold.

3. Holdninger om andre og om samfundet

Generelt kan det slås fast, at værestedsbrugere er lige så stolte af at være danskere og lige så optagede af at deltage som borgere i form af at stemme til folketingsvalg som andre borgere. 47% svarer, at de er "meget stolte" af at være danskere, nøjagtig samme procentandel som i befolkningen som helhed. Og 81% har til hensigt at stemme til et folketingsvalg, kun en anelse færre end blandt andre vælgere.

At være "udsat" er et spørgsmål om at være udsat i forhold til det øvrige samfund. Derfor er det centralt, hvordan værestedsbrugere oplever deres relation til andre og til samfundet.

Et generelt spørgsmål af socialpolitisk interesse er opfattelsen af, hvorfor nogen er i problemer. Hvem har ansvaret?

Hvorfor er der nogen her i landet, som er i nød?		
	Værestedsbrugere (2011)	Befolkningen (2008)
Fordi de er uheldige	34%	21%
Fordi de er dovne og mangler viljestyrke	10%	14%
Fordi der er uretfærdighed i vores samfund	45%	22%
Det er uundgåeligt i den moderne udvikling	35%	31%
Ingen af disse grunde	6%	0%
Ved ikke	10%	3%

(Tallene summer ikke til 100 pga. muligheden for at afgive flere svar)

Her er der en meget væsentlig holdningsforskel mellem værestedsbrugere og befolkningen som helhed. Langt flere værestedsbrugere end andre mener, at nød skyldes personligt uheld eller uretfærdighed i samfundet (her kan der dog nok være grund til at hæfte sig ved dateringen på de to undersøgelser. I 2008 var finanskrisen ikke slået igennem endnu, og det kan have betydning for svarene).

Så hvordan skal man forstå socialt udsatte? Som mennesker, der har været uheldige, og ikke har kunnet følge med kravene i samfundet. Det er de to udsagn, der får størst opbakning med hhv. 48% og 35% – i hvert fald hvis alternativet er, at det blot er mennesker, der ønsker sig noget andet end de fleste:

Hvilke relationer oplever værestedsbrugere til andre mennesker? I samfundsforskningen lægges vægt på generel tillid i samfundet som en vigtig faktor. Her har værestedsbrugere klart lavere tillid:

Hvilket udsagn mener du bedst passer på socialt udsatte?

		Response Procent
Socialt udsatte er mennesker, som ønsker sig noget andet i livet end de fleste		7,2%
Socialt udsatte er mennesker, hvis liv har taget en dårlig drejning		47,6%
Socialt udsatte er mennesker, som ikke har kunnet følge med kravene fra samfundet		34,7%
Ved ikke		10,5%

Mener du, at folk er til at stole på, eller mener du, at man ikke kan være for forsigtig, når man har med mennesker at gøre?

	Værestedsbrugere (2011)	Befolkningen (2008)
De fleste er til at stole på	46%	75%
Man kan ikke være for forsigtig	43%	24%
Ved ikke	11%	1%

Hvor tre fjerdedele af befolkningen som helhed mener, at de fleste er til at stole på, er det mindre end halvdelen af værestedsbrugerne.

Ser man på tilliden til konkrete samfundsmæssige institutioner, tegner billedet sig tilsvarende negativt:

Hvor stor tillid har du til de nedenstående institutioner? Tabellen viser summen af "Meget stor" og "Ret stor".		
	Værestedsbrugere (2011)	Befolkningen (2008)
Folkekirken	25%	61%
Forsvaret	24%	69%
Skolevæsnet	30%	75%
Dagspressen	10%	38%
Fagforeninger	23%	55%
Politiet	32%	90%
Folketinget	11%	69%
Det offentlige	17%	66%
Det sociale sikringsystem	17%	68%
Sundhedssystemet	38%	74%
Retsvæsnet	32%	86%
Store virksomheder	14%	50%
De politiske partier	5%	41%
Regeringen	8%	54%

Trods værestedsbrugernes relativt lave tillid til andre og til samfundets institutioner er de dog ikke kræsne i forhold til hvem, de vil acceptere som naboer. Af de følgende grupper er det kun stressede mennesker, som peges ud som nogen, man helst ikke vil bo ved siden af. Men også denne overgår af "ved ikke"-svarene. Det kan man tage som et tegn på tolerance.

Nedenfor er listet forskellige grupper af mennesker. Vær venlig at vælge dem ud, som du IKKE ville synes om at have som naboer?

		Response Procent
Studerende		7,1%
Bankfunktionærer		10,2%
Reklamefolk		9,2%
Kunstnere		5,1%
Læger		7,3%
Journalister		10,6%
Stressede mennesker		42,2%
Pensionister		6,4%
Politikere		16,7%
Forskere		6,3%
Ved Ikke		45,5%

(Tallene summer ikke til 100 pga. muligheden for at afgive flere svar)

4. Afslutning: Det første portræt af værestedsbrugere

De mere end 700 værestedsbrugere, der har brugt tid på at udfylde spørgeskemaerne til denne holdningsundersøgelse, har bidraget til at tegne et portræt med mange facetter af denne gruppe. Det var netop et af hovedformålene med undersøgelsen.

Der er budskaber, som er af direkte relevans for socialpolitiske beslutningstagere og for de, der omgås værestedsbrugere og andre socialt udsatte i samfundet, herunder kommuner, sagsbehandlere, sundhedspersonale og værestedsmedarbejdere.

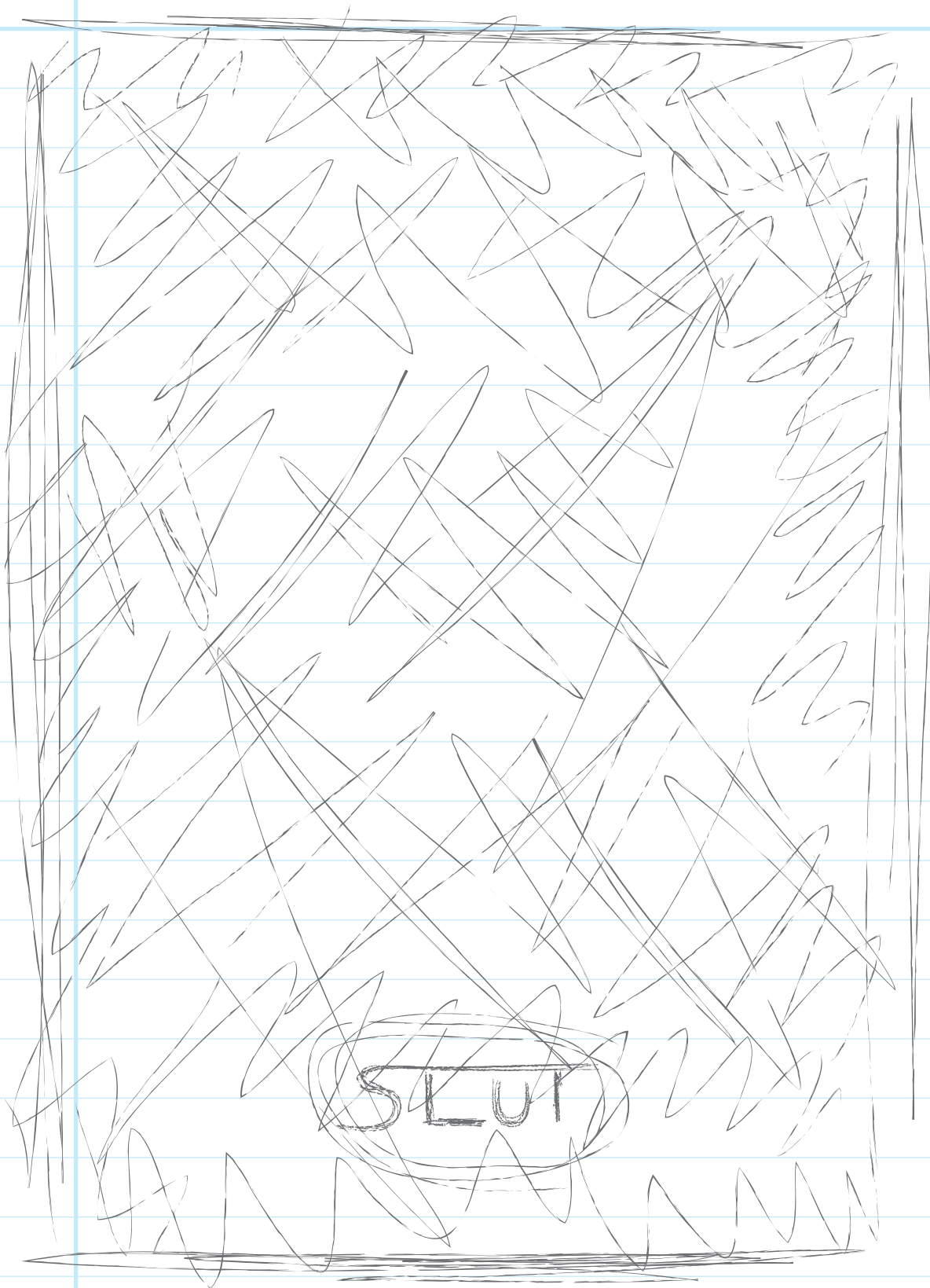
Der er også budskaber til samfundet som helhed. Ikke mindst giver sammenligningen med brede holdningsundersøgelser nogle tankevækkende perspektiver, der også peger på behovet for en ny og mere nuanceret forståelse af socialt udsatte.

Der kunne naturligvis have været flere og andre spørgsmål med i undersøgelsen, der kunne spørges uddybende på nogle felter, og der kan være behov for supplerende og mere kvalitative undersøgelser.

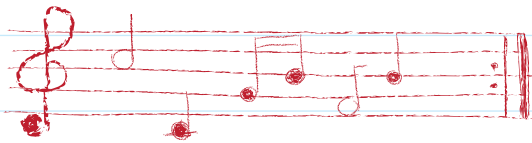
Men som den foreligger her, giver undersøgelsen mange brugbare og relevante indsigter omkring værestedsbrugernes situation i 2011. Og i et fremadrettet perspektiv har vi fået et rigtig godt udgangspunkt for at følge udviklingen i de kommende år.

---

¹ Peter Gundelach m.fl.: Den danske værdiundersøgelse, 2008. DDA-21432, 1. udgave (ved Birgitte Grønlund Jensen og Nanna Floor Clausen). Odense, Dansk Data Arkiv 2009.

Siden

Mel.: Du må få min søfa cykel...

Karen	kjær	Kjer	Karen	Karen	Kiær
Karen	kjær	Kjer	karen	Karen	Kiær
Karen	Kjær	Kjer			
Karen	Karen				
Kjær	Kjer	Karen			
Karen	Kjær	Kjer	Karen	Karen	Kiær

MISLIGHOLDT GÆLD

Gæld er med god grund blevet identificeret som en af de helt store barrierer for socialt udsatte menneskers muligheder for at skabe sig en bedre tilværelse. Uoverskuelig gæld gør en svær situation håbløs og ødelægger motivationen til at komme i arbejde eller på anden vis at skabe sig en bedre tilværelse.

I 2005 forud for forsøget med gældssanering var der anslået 28.000 langvarigt kontanthjælpsmodtagende, håbløst forgældede med en samlet offentlig gæld på 1 mia. i form af skattegæld, skyldigt børnebidrag, biblioteks- og DSB-afgifter. Siden da har tre forskellige initiativer været sat i værk som enten direkte eller indirekte har haft til formål at nedbringe de socialt udsattes gæld: En forsøgsordning med gældseftergivelse, Operation Rent Bord og endelig frivillig, gratis landsdækkende gældsrådgivning til socialt udsatte. Det til trods peger det største antal socialt udsatte i holdningsundersøgelsen på gæld som et problem, man ikke kan få hjælp til (44,5%). Samtidig er gældfrihed topscoreren på listen over ting, man drømmer om (46,2%).

Forsøg med gældssanering

Forhåbningerne var store, da forsøgsordningen trådte i kraft 2005. Den umiddelbare vurdering var, at ordningen var ambitiøs, og at der var sat tilstrækkeligt med midler af til, at et pænt antal af de 28.000 svært gældstyngede socialt udsatte kunne komme i betragtning til gældssanering. Forsøget tog afsæt i, at gæld for de svageste kontanthjælpsmodtagere kan udgøre en barriere for at komme i beskæftigelse.

Et nærmere kig på kriterierne for tildeling af gældssanering var dog nok til, at den økonomisk kynlige med indsigt i socialt udsatte menneskers liv og forhold kunne forudse, at successen ville blive begrænset. For det første kunne gældssanering ikke ydes til kontanthjælpsmodtagere, men til personer der havde fået tilsagn om ordinær understøttet beskæftigelse, optagelse på ordinær uddannelse, eller til skyldnere, som var visiteret til revalidering, herunder forrevalidering. For de ovennævnte var det dog et krav, at man skulle have været på uafbrudt kontanthjælp eller starthjælp i 4 år. Denne bestemmelse blev lempet til tre år efter forsøgets første år som følge af den manglende søgning. Ydermere var der fastsat en afdragsperiode på 48 måneder, under hvilken ny gæld ville føre til ophævelse af aftalen. Meget skrappe betingelser for de svageste kontanthjælpsmodtagere.

Forsøgsordningen havde 461 ansøgere, 169 tilsagn for et samlet beløb af 2 mio. kr. af de 100 mio. som var afsat. 37 af disse eftergivelser ophørte i forsøgsperioden.

Forsøget med gældseftergivelse blev stoppet et år før oprindeligt planlagt på grund af den ringe udnyttelse af ordningen og under henvisning til, at der i ny lovgivning er åbnet tilsvarende muligheder for afskrivning af gæld, som skønnes umulig at inddrive.

Operation Rent Bord

En del af begrundelsen for ophævelsen af forsøgsordningen var, at "siden ordningens start er kommet en udvidet mulighed for at eftergive og afskrive gæld i anden lovgivning". Det er dog en rigtig dårlig begrundelse. Socialt udsatte menneskers gældsproblemer kalder på en særlig og målrettet indsats. Det vidner evalueringens egen ordlyd om: "Evalueringen af forsøgsordningen i 2010 har vist, at ordningen kun har været anvendt i lille grad, og at de, der har fået eftergivelse, efterfølgende har mistet den, enten fordi de igen er kommet på kontanthjælp eller lignende eller har fået ny gæld."

I tillæg hertil kommer, at SKATs muligheder for inddrivelse samtidig er blevet skærpet med forventelige negative konsekvenser for socialt udsatte med minimumsindtægter. Af skatteministerens pressemeddelelse i forbindelse med offentliggørelsen af Handleplan på inddrivelsesområdet fremgår det, at "fløjlshandskerne er taget af". Planen omtaler ikke "socialt udsatte" direkte, men forholder sig således til lavindkomstgrupperne:

"Der tages ikke hensyn til, om en skyldner er under lavindkomst, og derfor ikke har nogen betalings-evne. Inddrivelige restancer omfatter derfor både krav, som SKAT aktuelt kan inddrive, og krav som SKAT fortsat vurderer at kunne inddrive på et senere tidspunkt."

Der består en opgave i at holde øje med, i hvilket omfang SKAT gør brug af muligheden for administrativt at vurdere udsigterne til at få gælden hjem og muligheden for at afskrive håbløs gæld.

Landsdækkende frivillig gratis gældsrådgivning til socialt udsatte

I erkendelse af at gæld er et stigende problem overalt i Danmark, gav det daværende Velfærdsministerium med midler fra satspuljen mulighed for etablering af frivillig gratis gældsrådgivning. Puljens formål var "at hjælpe udsatte borgere til at danne sig et overblik over deres gældsproblemer og motivere borgerne til at reducere deres gæld."

Gældsrådgivningerne er et utrolig godt eksempel på, hvor forskelligt man kan vælge at lave sociale tilbud, der grundlæggende har det samme formål. Varierende opfattelser af, hvad begrebet "socialt udsat" dækker over, og hvilken grad af tilpasning til målgruppen og opfølgning på indsatsen man skønner nødvendig, har resulteret i nogle meget forskellige gældsrådgivningstilbud.

Nogle gældsrådgivninger er placeret på væresteder, sociale caféer og lignende, hvor vi ved, at mange socialt udsatte mennesker opholder sig, andre er placeret på offentlige steder som biblioteker, hvor et bredt udsnit af befolkningen kommer, og dermed formodentligt også socialt udsatte, som måske ikke kommer på værestederne. Nogle gældsrådgivninger lægger større vægt på og har bedre mulighed for at yde social opfølgning på gældsrådgivningen eksempelvis i form af støtte til at sikre, at betalinger gennemføres, og at den daglige disciplin overholdes omkring det nylagte budget.

Alle disse faktorer har, sammen med præmissen om hvem "de socialt udsatte er", betydning for hvordan indsatsen skal vurderes. Det er god og nyttig viden i forhold til at balancere mellem hensyn til kvalitet og effektivitet, social og finansiell professionalisme etc.

Mens vi afventer Rambølls evaluering af projekterne, er der visse overvejelser man kan gøre sig. Overvejelser som ikke nødvendigvis indgår i Rambølls evaluering. For eksempel overvejelser, omkring den geografiske placering af sociale tilbud som gældsrådgivninger, hensigtsmæssigheden af telefonisk gældsrådgivning til socialt udsatte og sammenhængen mellem pris og kvalitet, herunder projektets evne til at målrette indsatsen til de socialt udsatte.

Økonomi

Det er ikke gratis at tilbyde socialt kvalificeret, finansielt professionel gældsrådgivning, selvom det er gratis at modtage hjælpen. Et interessant spørgsmål er imidlertid, hvor balancen findes mellem udgifter og effekter for målgruppen. Når evalueringen kommer, og projekternes resultater skal gøres op og sammenholdes, er det afgørende, at man tager et kig på udgiftssiden. Her er forskellene meget markante.

FIGUR 1

Oversigt over gældsrådgivninger under § 15.13.28.70-puljen

Organisation	Antal rådgivningssteder	Bevilling*	Tillægsbevilling	Antal timer pr. uge i 4 år
Frelsens hær	1	500.000		2,5
Forbrugerrådet	4	5.300.000		12
Kr. stud. settlement	1	3.154.680	+450.000	6
Den sociale retshjælp	1	3.000.000		40
KFUM	7**	2.800.000		14

* Alle bevillinger er givet for fire år, undtagen tillægsbevillingerne.

** Bevillingen blev oprindeligt givet til etablering af fem rådgivninger.

Placering

Placeringen af sociale tilbud er helt afgørende for deres succes. KFUM har placeret sine rådgivninger på de sociale caféer, andre af aktørerne har haft deres rådgivning i enten egne eksisterende lokaler eller på offentlige steder som hovedbiblioteker. Hver især har de deres fordele og ulemper, som skal opvejes mod de resultater, projekterne har skabt.

Det er dog værd at bemærke, at ikke mindre end fire rådgivningssteder er placeret inden for en radius af fire km i det centrale København, samtidig med at resten af Sjælland ingen rådgivninger har. Det til trods for at de lavest rangerende kommuner i RKI alle er sjællandske og groft sagt dækker et bælte fra Kalundborg over Slagelse og Vordingborg til Lolland. Aarhus, Odense, Aalborg og Esbjerg har til sammen næsten ligeså mange RKI-registrerede som de ti lavest rangerende kommuner tilsammen – på trods af at deres indbyggertal er 300.000 højere.

Netop med gældsproblematikken er det derfor interessant at se på begrundelserne for at vælge de store byer. KFUM har med stor kløgt placeret en rådgivning i Høje-Taastrup, som er nabo til tre af bund-ti kommunerne. Det umiddelbare opland til Taastrup-rådgivningen (Brøndby, Ishøj og Albertslund Kommune) har et befolkningsgrundlag, der er mindre end Odenses, men med 2000 flere registrerede skyldnere (se kort side 52).

KFUM's bevilling omfattede oprindeligt fem rådgivningssteder. Man valgte at trække sig fra Aarhus og i stedet placere rådgivninger i Kolding, Haderslev og Taastrup. Tilsyneladende en fleksibel løsning som samtidig kommer ud i egne af landet, hvor der er et stort udækket behov.

FIGUR 2

Kommuner med gældsrådgivning

	RKI-rangering	Indb.tal	% registrerede	Antal registrerede	Antal rådgivninger
København	58	502.000	4,74	23.795	4
Aarhus	22	295.000	3,65	10.768	2
Aalborg	43	199.270	4,35	8.668	1
Odense	69	186.000	5,01	9.319	2
Esbjerg	63	115.000	4,9	5.635	2
	Snit 51		Snit 4,5	58.185	
Haderslev	82	56.116	5,69	3.193	1
Kolding	56	89.273	4,65	4.151	1
Taastrup	84	47.881	5,73	2.744	1
	Snit 74	193.270	Snit 5,36	10.088	

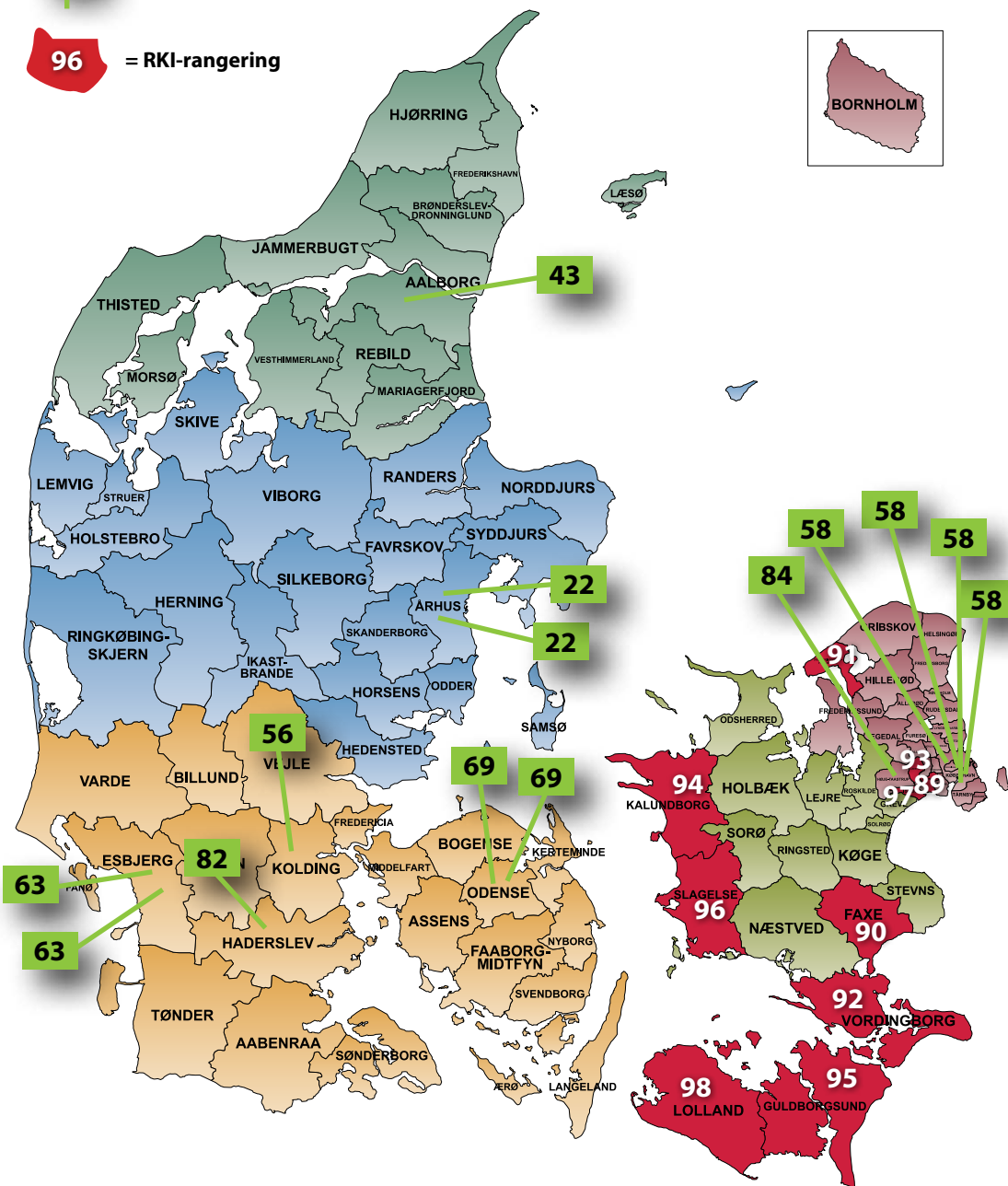
FIGUR 3

Bundkommuner

	RKI-rangering	Indb.tal	% registrerede	Antal registrerede	Antal rådgivninger
Lolland	98	66.655	9,12	6.079	0
Ishøj	97	20.797	8,29	1.724	0
Slagelse	96	77.470	7,07	5.477	0
Guldborgsund	95	62.197	7,03	4.372	0
Kalundborg	94	49.014	6,92	3.392	0
Albertslund	93	27.500	6,79	1.867	0
Vordingborg	92	46.075	6,29	2.898	0
Halsnæs	91	31.150	6,25	1.947	0
Fakse	90	35.204	6,21	2.186	0
Brøndby	89	82.200	6,09	5.006	0
		498.262	Snit 7	34.948	

58 = RKI-rangering for kommuner med rådgivning

96 = RKI-rangering

Kildeangivelse

<http://www.skat.dk/getFile.aspx?Id=72900> Handleplan på inddrivelsesområdet, 23. september 2010

Gældsartikel figur 1:

Socialministeriet og projekternes egne hjemmesider

Gældsartikel figur 2 og 3:

<http://www.experian.dk/presse/p-2011-09-12-rki-analyse-efteraar-2011.html>

Heinz

UDSATTERÅD

På opfordring fra Rådet for Socialt Udsatte blev der under satspuljen 2010 afsat midler til etablering af lokale udsatteråd. Foreløbig har 19 kommuner (med eller uden midler fra puljen) taget ideen til sig og igangsat etablering af lokale, kommunale udsatteråd.

Udsatterådene er et vigtigt led i at give socialt udsatte mennesker indflydelse på de lokale forhold, og det er et vigtigt organ for de lokale politikere og medborgere til at holde sig opdateret på de socialt udsattes situation og syn på indsatsen. Udsatterådene er det seneste i en række tiltag, der skal sikre socialt udsattes ret til at blive hørt og få indflydelse på tilrettelæggelsen af indsatser på udsatteområdet. En ret der skal sikre, at tilbuddene bliver så målrettede som overhovedet muligt. Navnet udsatteråd angiver da også, at det er et råd, der repræsenterer de socialt udsatte.

Kriterier for sammensætningen af rådene

Af ansøgningsmaterialet fremgår det, at *"Udsatterådenes medlemssammensætning kan være forskellig afhængig af den enkelte kommunes formål med rådet."*

Der er med andre ord ingen specifikke kriterier for sammensætningen af de enkelte råd. Konsekvensen af de manglende kriterier har været en stor og bred mangfoldighed i sammensætningen og meget varierende procedurer for udvælgelse af rådsmedlemmer.

Efter én model har man 'rene' brugerråd. Altså råd bestående af brugere, som typisk er valgt på et stormøde.

En anden model har ingen faste brugerrepræsentanter, men et basisråd bestående af politikere, som afholder deres møder på væresteder og andre sociale tilbud sammen med de brugere, som kommer på stedet.

En tredje model inddrager brugerrepræsentanter fra brugerorganisationerne som faste medlemmer.

En fjerde model betjener sig af udpegede brugere med eller uden tilknytning til egentlige brugerorganisationer og i visse tilfælde med arbejdstagerrelation til kommunen.

Alle kan ikke være lige gode

Mangfoldighed er ofte en god ting, og det er kendt, at der kan være brug for forskellige modeller forskellige steder. Men alt er meget sjældent kun godt. Det bliver derfor interessant at følge udsatterådernes videre færd og ikke mindst de effekter, som rådene fører med sig for de socialt udsatte i landets kommuner.

Et kriterium for sammensætningen af rådene kunne med god grund have været, at man i så vid udstrækning som muligt gjorde brug af de eksisterende brugerorganisationer. En grund for dette kriterium er, at brugerorganisationernes repræsentanter har et legitimt mandat samt en vis grad af demokratisk 'skoling'. Brugerorganisationernes folk er mindre tilbøjelige til at sidde i dobbeltroller som bruger/medarbejder og mindre sandsynligt styret af andre interesser end brugernes.

Brugerorganiseringerne har endvidere brug for den anerkendelse og opbakning, der ligger i, at de bliver taget alvorligt. Fravalget af brugerorganiseringerne lokalt ville blive betragtet som uhørt i alle mulige andre sammenhænge. Man ser da også, at der i forhold til alle andre råd og nævn, såsom handikapråd, ældreråd, sundhedsråd, integrationsråd etc., er langt mere systematisk brug af de eksisterende organisationer.

Kommunikationen med de socialt udsatte

I researchen til artiklen har det været en blandet fornøjelse at søge oplysninger om brugerrådene på kommunernes hjemmesider. De fleste kommuner gør det rigtig godt, men visse kommuner falder helt igennem. Udsatterådets troværdighed blandt brugerne er ikke stor, hvis rådets hjemmeside ikke har været opdateret i 18 måneder, og rådet kun består af to politisk udpegede medlemmer, som det var tilfældet i det mest grelle eksempel. Der er i en del kommuner en påfaldende mangel på grundlæggende oplysninger om kontaktpersoner og sekretærfunktionen i kommunen. Det gør det svært at danne sig et fuldt overblik over de enkelte råds sammensætning ud fra oplysningerne på internettet. Der er eksempler på kommuner, som i opstillingen af medlemmer i parentes angiver, at medlemmerne er rådsmedlemmer og intet andet. En temmelig ligegyldig information, hvis man som socialt udsat søger oplysninger om, hvem man skal henvende sig til med et spørgsmål, eller hvis man ønsker en konkret sag taget op.

Netop hjemmesiderne må betragtes som et absolut minimumsniveau for kommunikationen, hvis man har en ambition om at nå de udsatte. Men så meget desto vigtigere er det, at det man kan finde, er i orden.

De ti udsatteråd under puljen har netop indsendt deres første årsrapport. Af dem og de kommende års rapporter vil vi kunne følge, hvilke resultater rådene opnår, herunder om rådernes indflydelse reelt er slået igennem.

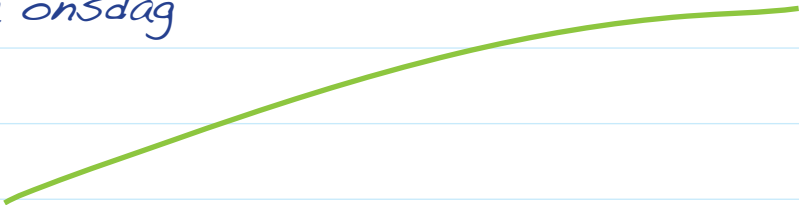
Servicestyrelsen har udgivet hæftet "Udsatteråd Inspiration og aktuelle erfaringer", som hjælp til kommuner der ønsker at etablere udsatteråd. I hæftet gennemgås fem meget forskellige modeller for udsatteråd i Odense, Vejle, Herning, Randers og Esbjerg.

<http://shop.servicestyrelsen.dk/products/udsatteraad-inspiration-og-aktuelle-erfaringer>

Husk:

gymnastiktøj til idrætstimer
på onsdag

FORANDRING GENNEM IDRÆT

De rene omsorgstilbud uden et forandringsperspektiv og muligheder for den enkelte til at flytte sig i små skridt hører fortiden til. Fem års udviklingsarbejde med idræt på væresteder, boformer og behandlingssteder har vist, at idræt er et eminent redskab i det sociale arbejde, fordi idræt på en og samme gang stimulerer fællesskabet, livsglæden og troen på, at man selv kan skabe en forandring til det bedre.

Alt andet lige er udbredelsen af idrætstilbud på væresteder, boformer, fængselsafsnit og behandlingssteder et udtryk for at de socialt udsattes muligheder for at flytte sig i små skridt er bedre i dag, end før idræt blev en del af dagligdagen. Men der er ikke bare behov for at værestedsbrugere kan dyrke idræt. Der er behov for, at idrætsklubberne og IDVI bliver bedre til at udnytte alle de muligheder, der ligger i at have et idrætstilbud på værestedet. Herunder at værestedsbrugere tager ansvar og lægger kræfter i deres egne idrætsklubber. Som trænere, holdledere, som sponsoropdyrkere eller som dem, der tager sig af det praktiske, når klubben deltager i stævner lokalt eller rundt om i landet. Udfordringen for værestederne består i at udnytte alle dele af idrætten til at skabe trappetrin for mennesker, der bevæger sig i små skridt.

I 2007 angav 68,1% i SUSY Udsat, at de ikke dyrker motion.

I 2011 angiver 54% i LVS/SVIDs holdningsundersøgelse, at de ikke dyrker motion.

IDVI har i alt haft 8153 deltagere ved stævner, turneringer og events.

IDVI har uddannet 135 holdledere.

IDVI har 101 klubber fordelt på 42% af landets kommuner.

Best practice

Netop i år har LVS udgivet en opsummering af de første fem års udviklingsarbejde med IDVI. I ni principper indrammes essensen af det arbejde med idræt i socialt arbejde, som mere end noget andet har bidraget til at ændre omverdenens syn på de socialt udsatte. Idræt er blevet en succes blandt værestedsbrugere, fordi den i IDVI-regi tilbydes på værestedets, hvilket i praksis vil sige på værestedsbrugernes, præmisser.

Idrætten er et værdifuldt redskab i det sociale arbejde, fordi den understøtter værestedets mission med at skabe lyst til forandring og styrke fællesskabet, og fordi idræt har vist sig at være en vigtig brik i arbejdet med at ændre omverdens syn på socialt udsatte mennesker.

"IDVIs samarbejdsprofil og brede appel i både idrætsverdenen og i den sociale, kommunale verden er dybt forankret i tanken om 'værestedet som et sted at komme videre fra'."

"Organiseringen af idrætsudøvere i klubber under IDVI fordrer en fri og fleksibel klubstruktur, som ikke reproducerer de ekskluderende strukturer og forudsætninger i den etablerede idrætsverden."

"Opkvalificeringen af værestedsbrugere til fx holdledere har givet brugerinddragelsen på væresteder og andre sociale tilbud en helt ny dimension."

Social Inclusion Games

Der er investeret mange både økonomiske og menneskelige ressourcer i at få Idrætsorganisationen Dansk Væresteds Idræt op at stå. På baggrund af IDVIs 101 medlemsklubber og et væld af vellykkede og stærkt efterspurgte idrætsarrangementer herunder Udsatte Legene 2009 (Social Inclusion Games) taler man i dag i udlandet så varmt om 'the Danish model', at der er lignende omend forskelligartede organisationer i støbeskeen i Holland og Sverige. Under navnet Social Inclusion Games har de tre lande givet håndslag på en fælles bestræbelse for udsatteidrættens fremtid.

Værestedsbrugere og socialt udsatte har modtaget reelle og skræddersyede idrætstilbud med en begejstring, der fortæller os, at det ikke er de udsattes manglende lyst til og ønsker om en bedre fremtid, der bremser udviklingen af det sociale arbejde. Social Inclusion Games er tidens stærkeste symbol på, at ambitioner er vigtige i det sociale arbejde og i socialpolitikken. Processen med etablering af en ny platform for internationalt samarbejde om idræt for socialt udsatte har åbnet et nyt forum for innovation og dialog om socialt arbejde på tværs af landegrænser.

The Danish model på Oxford University

I 2010 oplevede LVS på en anden måde hvordan den særlige tilrettelæggelse af idrætstilbud i IDVI og Social Inclusion Games kan bidrage til at vække interesse for faglige og metodiske diskussioner af socialt arbejde. LVS var indbudt til at præsentere De små skridts metode på International Social Innovation Research Conference ved Oxford University. Idræt efter 'the Danish model' var den case, som principperne i De små skridts metode blev udfoldet indenfor. Oplægget var tydeligvis en øjenåbner selv for et publikum af socialt indstillede forskere. Kombinationen af idrættens ubetvivleligt positive værdier og socialt udsatte af livet mærkede mennesker er overrumplende. Det pirrer nysgerrigheden og sætter menneskers syn på social udsathed på prøve. Også på den måde var det en påmindelse til os i LVS om ikke at tage det for givet, som for bare fem år siden var en uafprøvet ide, som de færreste måske troede på.

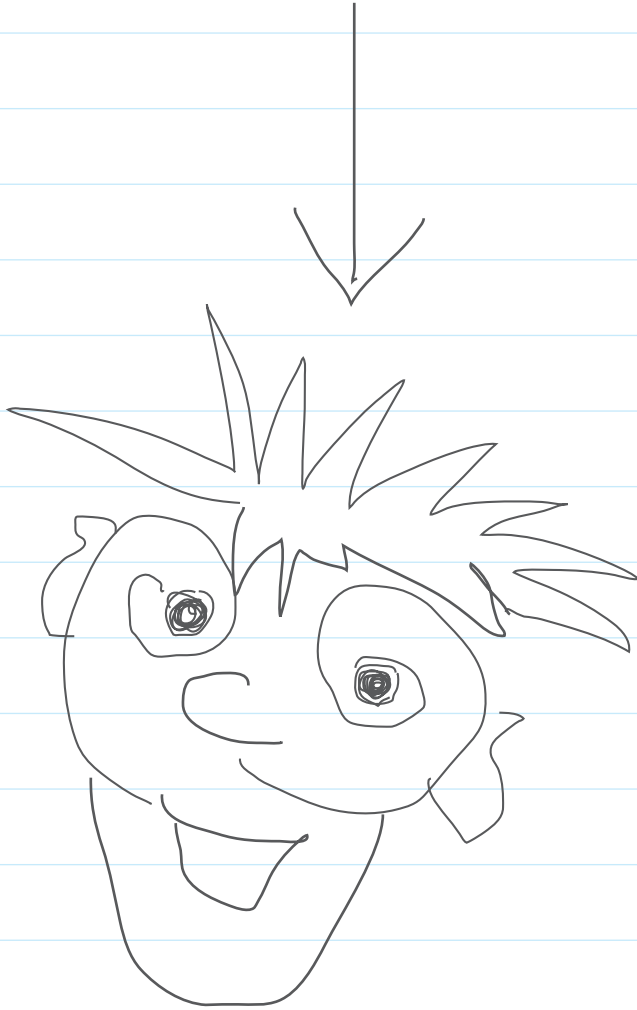
Meld afbud til
håndboldtrøning
i aften

~~edikke~~

~~edike~~

eddike

Kloge Aage

10 ÅRS SOCIALPOLITIK

Interview med Preben Brandt og Cliff Kaltoft

De er to af hovedpersonerne på udsatteområdet i de sidste ti år. Som ledere af frivillige organisationer og som hhv. forhenværende formand for og medlem af Rådet for Socialt Udsatte har de sat deres stærke præg på debatten og været tæt på politikformulering og udmøntning under en lang række socialministre, gående helt tilbage til Nyrup-tiden. Nu har regeringen skiftet farve, og det er naturligt at gøre status over ti år med "blå" socialpolitik. Vi mødes med Preben Brandt og Cliff Kaltoft hos vidensvirksomheden Public futures i en gammel baggård tæt på Christiansborg til en højloftet samtale om erfaringer og perspektiver på det sociale område.

Hvis vi bevæger os op i et helikopterperspektiv og ser tilbage på de sidste 10 års socialpolitik – udtrykt af ministerier og kommuner – hvad, mener I, har været de afgørende elementer eller linjer?

Preben Brandt: Du glemmer en vigtig faktor, nemlig NGO'erne, der har betydet meget for udviklingen. Men på det statslige niveau er der ingen tvivl om, at Satspuljen har betydet så meget. Trods dens uretfærdige finansiering, som man altid skal påpege, så har den været med til at sætte gang i initiativer, støtte initiativer, organisationer og ildsjæle, der ville noget.

Men jeg ser egentlig to parallelle forløb. Det ene har været farvet af en regering, der har en liberal tankegang. Den anden har været bredere og mere uafhængig af partifarve. Det har skabt en grobund for, at der har kunnet ske noget udvikling.

Cliff Kaltoft: Det ideologiske fokus på, at det skal kunne betale sig at arbejde, har spillet en stor rolle for politikken. Men jeg er enig i, at socialpolitikken har været hævet over partifarve. Og især i perioden inden Eva Kjer Hansen kom i stormvejr med sine udtalelser om lighed, var der mange gode initiativer fra regeringen. Fælles Ansvar I og II, handlingsplanen på narkotikaområdet. Men da Eva Kjer begyndte at blive kaldt i samråd hver 14. dag, var det, som om man opgav kampen om at vinde den socialpolitiske dagsorden. Vi kom i Rådet for Socialt Udsatte før 2005 igennem med 67% af vores forslag til politikken. Efter 2005 har det kun været 30%. Udviklingen blev fuldstændig lukket ned og præget af statslige omorganiseringer.

Preben Brandt: Der skete også en anden symbolsk vigtig ting: Med Karen Jespersen i 2007 blev Socialministeriet omdøbt til Velfærdsministeriet. Vi snakker meget om vores velfærdssamfund, men hvad mener danskerne med velfærd? Jeg synes, der er en tendens til, at det bliver dikteret af middelklassens "grabsen til sig". Det er familiepolitik med fokus på daginstitutioner, fritidshjem, skoler osv. Velfærdspolitikken præges af en stigende afsmitning fra den magtfulde middelklassens interesser. Og jeg er ikke så sikker på, at den nye regering vil vælge et anderledes fokus.

Til gengæld synes jeg faktisk, der sker noget i kommunerne. Og det skyldes ikke mindst påvirkningen fra Rådet for Socialt Udsatte. Mange kommuner opretter udsatteteams, udsatteråd og andre initiativer.

Cliff Kaltoft: Det er jeg enig i. Før var ministeriet i høj grad kommunernes vagthund. Men nu er kommunerne selv blevet meget bedre. Jeg husker, hvordan jeg for 15 år siden ikke kunne få ordentlige svar, når jeg spurgte en kommune om, hvor mange misbrugere de havde. "Der står vist nogle nede på hovedgaden – nej, de er flyttet til Kolding". I går var jeg i Billund, og der havde de et meget klart billede af situationen med tal og det hele. Der er sket et skift i retning af en større interesse i kommunerne

end fra centralt hold. Et eksempel er brugerinddragelse. I mange år har jeg oplevet på konferencer i Servicestyrelsen, hvordan emnet udløste en masse brok om, hvor besværligt det er, og hvor mange problemer det giver. Nu er der en helt anden forståelse – i år, da jeg stod for indlægget, lagde jeg op til at diskutere alle besværlighederne. "Hvad snakker du om?", var reaktionen, og en af deltagerne begyndte at fortælle om alle de mange gevinster, der er ved brugerinddragelsen.

Preben Brandt: Der er virkelig sket noget i kommunerne, og jeg kan supplere med flere eksempler: Det ene er udsatteteams som det, de har i Thisted. Det andet er, at brugerorganisationerne er blevet stærkere – vi har lige set SAND stille op til kampvalg om at blive Danmarks repræsentant i den europæiske paraplyorganisation FEANTSA. Brugere giver en masse bøvl, det er tit besværligt at have dem med i den slags arbejde – men det er utrolig vigtigt, at de er det!

Hvis vi ser på udviklingen i befolkningens holdninger og den generelle stemning i forhold til socialpolitikken, hvordan har den så været?

Cliff Kalsoft: Hvis man skal tage politikerne som et spejl, ser det skidt ud. I valgkampen var det kun Per Ørum Jørgensen fra Kristendemokraterne, der overhovedet nævnte udsatte. Og holdningen fra de andre virkede nærmest som om, at nu skulle vi da hellere tale noget voksensnak. Det er som om, politikernes forståelse er, at folk mest er irriterede over de hjemløse nede ved Fakta. Men jeg tror faktisk, det er blevet bedre. Folk har et mere nuanceret billede. Individualiseringen har måske faktisk toppet. Man kan ikke længere komme i avisen med de mest uhyrlige udtalelser om, at "de skal sgu bare ud og grave nogle grøfter" og den slags.

Hele området har fået en mere faglig profil – og det har bl.a. Preben Brandt en stor del af æren for. Før blev der tegnet en skarp modsætning op mellem hjerte eller hjerne. Nu er der et mere nuanceret syn.

Preben Brandt: Jeg er stort set enig, men jeg vil sige det på en anden måde. Debatten i 00'erne førte til en ny holdning, en ændring i fokus. Ikke så meget i medierne. Men blandt græsrodderne. Nogen siger noget, der sætter gang i noget, og det lever videre. Der er stadig NIMBY-problemer¹ – jeg har lige oplevet et eksempel i Bjæverskov – men jeg tror faktisk, der er en folkelig holdning med en bredere forståelse. Folk ved godt, hvad det vil sige at være hjemløs, stofmisbruger, socialt udsat.

Men ser folk det i højere grad som en sygdom? Vi har fået en stigning i antallet af ADHD-diagnoser osv.?

Preben Brandt: Jeg tror, der er to lejre. Der er dem, der fremmer en sygeliggørelse, og det er bl.a. sundhedsvæsenet af forståelige grunde. Og så er der en mere socialpsykologisk tilgang. Sygeliggørelse har den fordel, at det på en måde er ansvarsfritagende. Derfor har denne tilgang nok et forspring. Og så er der vi andre, der arbejder ud fra grundholdninger om barmhjertighed og næstekærlighed. Og her har Satspuljen hjulpet. Også selvom medierne kan være blinde for det – Information har fx lige kørt en serie om Satspuljen, hvor der udelukkende var fokus på psykiatrien. Men sygeliggørelsen har også et udgangspunkt i middelklassen og dens bekymringer med ADHD og alkohol.

Hvis man vender blikket mod jer selv – hvordan har de frivillige sociale organisationers arbejde ændret sig de sidste ti år?

Preben Brandt: Vi er begyndt at sælge os for ussel mammon! Det er sat lidt på spidsen, men vores metoder for at skaffe markedsandele efterligner efterhånden Dansk Supermarkeds.

Cliff Kaltoft: Der er foregået en stor ideologisk kamp i 00'erne: Arbejder vi ud af ren barmhjertighed, eller tror vi på, at folk kan få det bedre. Vi skal ikke så mange år tilbage, før der kun var de kirkelige organisationer, men der er sket en kolossal udvikling fra en holdning om, at arbejdet skal drives kun af næstekærlighed til et fokus på faglighed, kvalitet i arbejdet og troen på, at en bedre indsats kan bringe folk videre. Og man ser jo også i dag, at de kirkelige organisationer bidrager til den faglige udvikling.

Andre eksempler er Projekt Udenfor og LVS, og der er også kommet andre organisationer ind på området. Jeg synes, at krav om effektmål og afrapportering har haft gavnlige virkninger i retning af et fokus, hvor vi i organisationerne må svare på, hvad det er, I får hos os.

Preben Brandt: Det er rigtigt, men når jeg bruger ordet markedsandele er det helt bevidst. Mange organisationer stiller op, nye kommer til – fx ser vi en stor international organisation melde sig på banen ud fra en afsøgning af "hvor er der huller i Danmark? Nu skal vi ind på det her marked". Tænk nu, hvis de går ind og vil lave væresteder i alle byer i Danmark.

Cliff Kaltoft: Det er de allerede begyndt på, men det er vel også godt nok, hvis der er behov for det.

Preben Brandt: Udviklingen i USA er blevet sønderlemmende kritiseret i bogen "Non-profit for hire". Frivillige betragtes simpelthen som billig arbejdskraft, og man er fuldstændig styret af en markedsføringslogik. Jeg føler, vi er på vej i samme retning.

Men måske er I bare ramt af fremtiden? Og Cliff peger jo også på, at konkurrence kan skærpe profilen og fagligheden?

Cliff Kaltoft: Det er mere et spørgsmål om en ændring i tænkningen og kulturen. For nylig hørte jeg for første gang chefen for Udsatteenheden sige, at vi altid skal være fulgt af en idé om, hvordan den omsorg, vi leverer, bringer mennesker videre. Det er et skift væk fra en tankegang om "retten til at gå i hundene". Og det er altid lidt "scary" med politiske mål, men det er et skift i holdningen i retning af outcome. Og et nyt fokus på "value for money" kommer fra nogle af de nye organisationer.

Preben Brandt: Jeg er enig i, hvad der skaber udvikling og nytænkning. Men der også en liberalistisk tankegang i samfundet, der præger området. Vi er nødt til at diskutere, hvordan vi laver socialt arbejde, og hvor vi skal rette kritikken. Vi kan ikke se arbejdet uafhængigt af den samfundsmæssige kontekst. Man er i den grad underlagt et system, hvor folk tænker i vækst – vi bliver selv fanget i sprogbrugen med ord som marketing, resultatstyring osv.

Cliff Kaltoft: Det er vigtigt, at vi prøver at være dagsordensættende og undgår at halte bagefter. Ved en konference i Oxford sidste år mødte jeg folk, der arbejdede ud fra beregninger af, hvad det sociale afkast af deres projekter var. Vi kan forudse, at aktører som ATP, der allerede gør sig tilsvarende tanker i forbindelse med fx havnetunnel i København, måske kan se muligheder i at tjene penge på at løse sociale opgaver. Og det er ikke kun dårligt. Jeg har altid været modstander af private behandlingshjem. Det er ikke noget, der skal styres af et profitmotiv, og der er noget, der skurrer i mig omkring det. Men de offentlige har ikke vist resultater.

Preben Brandt: Omvendt må vi også sige, at vi er nået langt i forhold til tiden med "Jul i Nøddebo Præstegård", hvor de fattige er inviteret med juleaften. Der er flyttet milepæle siden dengang.

Ja, men man kunne også spørge omvendt: Hvem inviterer de fattige hjem i dag?

Preben Brandt: Ja, rigtigt. Og det smitter af helt ud i den frivillige verden. Man inviterer ikke. Man går ikke en gang ud og opsøger personligt. Almisser og rent altruistisk barmhjertighed forsvinder. Jeg husker eksempler fra før i tiden, hvor en skolelærer af egen drift kunne finde på at gøre en ganske særlig og personlig indsats for de udsatte elever. Det er væk i dag.

Cliff Kaltoft: Afstanden er blevet større, og udsatte er længere væk fra almindelige mennesker i dag. I min barndom gik man rundt og besøgte hinanden juleaften. Og da havde vi Måge-Hans og Beskidt-Helga med rundt. De var på en eller anden måde med i samfundsfællesskabet. I det arbejderkvarter, hvor jeg boede, var vi tættere på dem, end vi var på dem med parcelhus og bil. Nu har alle almindelige mennesker parcelhus og bil, og det har haft en kæmpe effekt på den måde, vi ser de socialt udsatte i dag.

Hvis vi vender blikket fremad, hvad er så jeres forventninger og budskab til den nye regering og fremtidens socialpolitik?

Preben Brandt: Jeg mener, vi skal have et opgør med kravet om at skulle vise resultater altid. Man må være bredere i sin forståelse. Der må være respekt for mennesker – og faglig respekt for det arbejde, der udføres. Vi må også have et opgør med, at alle skal have ens ydelser, det er en forkert opfattelse af, hvad lighed betyder. Og så skal der fokus på opvækst og barndom. Også i den betydning, at vi skal forstå, at vi ikke alle har samme baggrund med en opvækst med ressourcer og kærlighed osv. En forståelse for helhed, og et fokus på socialt svage børnefamilier.

Cliff Kaltoft: Jeg er ikke imod fokus på resultater, men vi skal have en mere nuanceret måde at se dem på. Jeg håber på et politisk opgør med uligheden i det sociale system mellem de forskellige faggrupper – dem med lange, mellemlange og korte uddannelser. Mønsteret i dag er, at jo mere udsatte folk er, desto mindre uddannelse kræver det at beskæftige sig med dem. Der er for lidt fokus, prestige og penge i at arbejde med socialt udsatte, defineret som folk, der har mere end ét problem. Hellerup-fruens øjenbryn bliver rettet af en overlæge, men hvem tager sig af stofmisbrugere, som både er psykisk og somatisk syge?

Her er virkelig brug for det lange seje træk og otteårs bevillinger. Men med den måde resultatfokus fungerer på i øjeblikket, er det som at spille fodbold op ad en norsk fjeldside, hvor målet står oppe på toppen.

Preben Brandt: En af mine store bekymringer for mål- og resultatstyringen er, at det får organisationerne til at gå efter dem, der er nemmest at få resultater med. Det er dem, der er nemmest at flytte – og så er der nogen, der virkelig lades i stikken.

Til sidst: Tror I, der vil komme flere eller færre socialt udsatte i de kommende år?

Cliff Kaltoft: Jeg håber, det flader ud. På den ene side er der kommet en bedre og mere nuanceret forståelse i de senere år. På den anden side er samfundet blevet sværere at følge med til. Det kræver mere i dag end for 30 år siden blot at være med på et lavt niveau. Men jeg håber på, det kan stabilisere sig.

Preben Brandt: Tidligere var der mindre afstand mellem proletariat og pjalteproletariat. Men afstanden mellem de sociale grupper øges på alle parametre. Jeg tror, gruppen af socialt udsatte vil reproducere sig selv – men der sker en ændring inden for gruppen. Der kommer flere unge og flere med indvandrebaggrund.

---

¹ NIMBY står for 'Not in my back yard' og refererer til adspurgte borgeres forhold til at bo tæt på kriminelle, psykisk syge, prostituerede osv. og deres tilbud

Asger
lille
Smart

Aflever invitationer til fødselsdag på fredag

SOCIALPOLITIK DÆMMER OP FOR PROBLEMERNE

- SOCIAL INNOVATION BRINGER OS VIDERE

Den første holdningsundersøgelse blandt værestedsbrugere og den første årsrapport fra LVS og SVID har givet ny indsigt i kendte problemstillinger og kendskab til nye udfordringer. Den har givet en ny forståelse på flere måder.

For det første i form af undersøgelsens meget direkte budskaber fra værestedsbrugerne som en bred og mangfoldig gruppe af mennesker, der ufrivilligt er blevet koblet af samfundets hovedstrøm – i daglig tale kaldet socialt udsatte.

For det andet i form af erfaringer med social- og velfærdspolitikken i Danmark, som både brugere og frivillige sociale organisationer har gjort.

En kladde til en ny forståelse

At gennemføre en holdningsundersøgelse virker ikke umiddelbart som særligt nyskabende. Men holdningsundersøgelsen blandt værestedsbrugere er en ægte nyudvikling – og repræsenterer et nyt skridt på det sociale område. Ved at lade værestedsbrugerne selv komme til orde omkring deres situation og opfattelse af sig selv, af samfundet og af livet, har vi fået et nyt grundlag for at vurdere vores tankegang og tiltag på det sociale område. Systematisk, kvantitativt og dokumenteret – en kladde til en ny forståelse.

Og denne forståelse indeholder en erkendelse af, at værestedsbrugere befinder sig i et spændingsfelt. De har et hårdt liv med problemer, de synes, at uheld og et uretfærdigt samfund spiller en stor rolle for deres situation, de oplever generelt, at de befinder sig uendelig langt væk fra arbejdsmarkedet – og de tænker meget over meningen med livet. Samtidig vil de ikke fraskrive sig en egen indflydelse på deres situation, de er ikke som sådan utilfredse med kommunale tilbud, og de deltager aktivt i livet omkring dem.

Men de har meget ringe tillid til andre mennesker i almindelighed, og til stort set alle væsentlige institutioner i samfundet fra politiet til kommunen. Og det måske mest deprimerende aspekt af undersøgelsen er den udbredte oplevelse af, at socialt udsatte behandles dårligere end andre af væsentlige instanser og organisationer som politi, kommune, butikker og sundhedsvæsen.

På den baggrund er det også oplagt at spørge, om vi har brug for en ny forståelse af socialpolitikken? Er dens målsætninger de rigtige? Og arbejder man på den rigtige måde?

Distancen er blevet større

Værestedernes holdningsundersøgelse peger på, at det i høj grad er i forholdet til samfundet, at skoen trykker: Tilliden til andre mennesker, tilliden til institutioner – og oplevelsen af at blive behandlet dårligere.

Disse forhold handler ikke om sociale tilbud, output eller satser for overførselsindkomster. De handler om relationer. Om, hvordan vi forstår hinanden, omgås, om hvordan betingelser for kontakt mellem borgere og forskellige grupper i samfundet foregår.

Lilian Singh, Preben Brandt og Cliff Kaltoft giver her i rapporten udtryk for, at afstanden er blevet større mellem socialt udsatte og den øvrige befolkning. Og det er et budskab, der vedrører hele samfundet, ikke kun socialpolitikken.

Nyt fokus i socialpolitikken

Det er givet, at der kunne gøres mere, hvis der blev tilført flere penge. Dårlige tænder kunne behandles, og gæld kunne saneres for at tage de to konkrete problemer, der presser sig mest på ifølge undersøgelsen.

Samtidig står vi i dag med et væsentligt anderledes samfund end for bare 10-15 år siden, og vi er hastigt på vej videre. Det må socialpolitikken også være. Men det sker ikke af sig selv, og slet ikke i det omfang, der er behov for.

Den hidtidige socialpolitiske indsats har gennem mange år skabt et relativt stærkt sikkerhedsnet for socialt udsatte i Danmark. Men det er samtidig åbenlyst bl.a. med baggrund i denne rapport's holdningsundersøgelse, kommentarer og tolkninger, at mange af fremtidens sociale problemer ligger på helt andre niveauer.

De nye problemer har at gøre med livs- og adfærdsmønstre, værdighed, tillid og respekt. Det er problemer, der har at gøre med menneskelige relationer. Med kontakt, udvikling af nye forståelser og kompetencer. Og det er problemer, der næppe kan løses uden en tilgang, der involverer udsatte selv i processen. Ud fra deres egen opfattelse af, hvad der er problemet, og hvad der er løsningen.

Den karakteristiske af socialpolitikken de sidste ti år, som også tegnes i rapporten, viser, at der er behov for at skifte gear. Der er brug for nytænkning og nyudvikling på socialpolitikkenes eget faglige felt og i det bredere samfunds tilgang til socialt udsatte.

Vi har brug for at udvikle fagligheden og metoderne systematisk og for at udfordre vores tilgang og forståelse af vores arbejde, og de mennesker vi arbejder med.

Social innovation

Samfundet forandrer sig. Der udvikles hele tiden nye teknologier, nye sociale mønstre, nye organisationsformer, nye globaliseringstendenser, nye krav og nye normer. Dermed ændrer de sociale udfordringer sig også – og mulighederne for at imødegå dem. Og derfor er der brug for social innovation.

Social innovation kan i kort form forstås som "nye idéer", der i praksis fremmer sociale målsætninger. I "nye idéer" ligger, at de er mere end blot tilpasninger og forbedringer af eksisterende modeller. Og i "i praksis" ligger, at det også er mere end blot idéer – de skal også implementeres og demonstrere deres effekt i virkeligheden.

Værestederne er i sig selv et levende eksempel på en sådan social innovation. De opstod som et svar på et nyt behov, hvor de eksisterende modeller ikke havde nogen løsninger. De opstod nedefra, bygget på brugerinitiativ og med udgangspunkt i en konkret og selvoplevet indsigt i behovet.

I et socialpolitisk perspektiv kan social innovation ses som en ny måde at tænke og praktisere socialpolitik på, der inddrager og mobiliserer flere forskellige aktører.

I et samfundsmæssigt perspektiv er social innovation derimod ikke noget nyt. Vi lever i et samfund, der praktisk talt er skabt af sociale innovationer. Uddannelse, sundhed og social sikring for alle er

resultatet af en lang udvikling, der har involveret en enorm social innovationsaktivitet fra bl.a. højskoler, landboforeninger, andelsmejerier, sparekasser, sygekasser, a-kasser, brugsforeninger, kreditforeninger, faglige organisationer, sociale bevægelser osv. Nogle har været igangsat af visionære enkeltindivider, andre har været resultatet af brede bevægelser, bygget op omkring en idé eller en interessevaretagelse.

Hele det danske foreningsliv, der udgør et stærkt og karakteristisk element i den sociale kapital, består af myriader af større og mindre foreninger, der dækker et enormt spektrum fra sport til ornitologi. Ligestilling mellem mænd og kvinder er ikke kommet af sig selv (og mangler stadig noget), men har været båret igennem af en mangfoldighed af formelle og uformelle kvindegrupper og -organisationer i samspil med det politiske system. Patientforeninger og selvhjælpsgrupper, brugergrupper, grundejerforeninger, friskoler osv. Alle er de med til at definere samfundet, alle skaber de social værdi, og alle er de startet som nyskabelser.

Den sociale innovation er således i sig selv et varigt indslag i samfundsudviklingen, men den foregår ikke lige stærkt hele tiden. Og den kan påskyndes og fremskyndes.

Initiativ til mødested for nytænkning

Som afrunding på denne opsummering og som afslutning på den første årsrapport fra LVS og SVID vil vi pege på et oplagt initiativ til at fremskynde den sociale innovation. I al sin enkelhed går det ud på at bruge det, vi kan, på det sociale område. At lære af hinanden og skabe nye muligheder sammen. Vi foreslår etableringen af et Udsatteakademi.

Der er rigtig mange gode projekter derude, mange gode resultater og enestående historier. Problemet er, at de står alene. Social innovation kan fremskyndes, og det vil være oplagt at starte med at etablere et sted, hvor mange fagligheder inden for det sociale område kan mødes og udveksle erfaringer og gøre de enestående historier almene. Et sted, hvor der kommer forskere, studerende og medarbejdere og ledere på det sociale område, og folk med egne erfaringer, pårørende og udsatte.

Vi kan komme rigtig langt ved at samle de mange kræfter ud fra en ambition om ikke bare at følge med udviklingen, men at være med til at præge den i en højere faglig og vidensbaseret retning i en balance mellem forskernes viden og brugernes og praktikernes behov og vilkår.

Egne notater

7-9-13 tabellen til brug for beregning af kommunale besparelser på § 101-110

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
1	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
2	2	≈6	8	10	12	141	16	8	20	22	24	26	28
3	3	9	12	28	32	36	π	44	48	52	√3	60	64
4	4	∅	176	35	40	45	50	555	60	65	70	75	80
5	5	15	20	42	55	54	60	66	72	78	84	90	96
6	6	18	24	49	56	1	70	77	∞	91	98	105	112
7	7	2921	28	Σ	64	72	80	88	96	104	112	120	128
8	8	24	32	63	72	81	90	99	108	117	126	135	144
9	9	27	36	70	80	90	100	110	120	130	140	150	160
10	10	30	40	281	352	3,6	450	≤444	645	752	856	9160	666

(Efterårsstorme, isvintre og sommeroversvømmelser udløser 'somvindenblæser-tillæg' 1,348 %)